Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Summa angelica de casibus conscientiae

Angelus <Carletus>

[Nürnberg], 10. Feb. 1492

Tabellio - Tutela

urn:nbn:de:bsz:31-300937

Visual Library

tamen efficitur irregularis. niſi ipſe celebret quaſi vtens officio ſuo. ſicut prius ſm Ge.in.d.c.is cui. de ſen.ex.li.vj.

6 ¶ Sed nunquid pōt intrare eccleſiā ad orandum tpe quo ibi diuina nō dicunt? R. quidā tenent ꝙ nō. Sed calde.quē ſequit Ge. in.d.c.is cui. tenet ꝙ ſic licite. ꝛ placet ꝑ rōnem pfati.c.is cui.

7 ¶ Aliqñ ſuſpendit quis ab adminiſtratōe eccleſie tam in tpalibus ꝙ̄ in ſpūalibus. et talis celebrans nō eſt irregularis. qꝛ nō eſt ſuſpēſus ab ordine ſm Pa.in.c.ſi quorundā.de ſolu. ꝛ Jo.an.ibidem.

8 ¶ Aliqñ ſuſpendit quis ab aliquo officio: puta ab officio pdicationis. ꝛ nō efficit irregularis ſi pdicat vel celebrat. vt in clem̄.cupientes.de penis.no. Pau.et ſequit Cal.ibidē. Secus ſi aliquo alio officio annexo alicui ordini.

9 ¶ Aduerte quarto qñ quis ſuſpēſus eſt a canone ꝓpter defectum corpalem ꝓpter quē ꝓhibet ꝓmoueri.de quo hēs.s.corpore viciatus. ꝛ talis ſi ꝓmoueat ꝛ celebret.licꝫ mortalr peccet. nō efficit irregularis.ſm Pa.in.d.c. ſi celebrat.

10 ¶ Quid ſi iudex poſt appellationē poſuerit interdictum vel ſuſpenſionem. ꝛ poſt quis celebrauerit et iudex appellationis ꝓnunciauerit appellatiōeꝫ non tenere erit ne irregularis talis qui celebrauit? R.ſm Ber.et Hoſ.in.c.paſtoralis.de ap.ꝙ ſi appellauit ex cā friuola.ꝛ nō ꝓbabili.ſic erit irregularis.alr̄ non.

Suſpenſio.iiij.

ſeu interdictuꝫ quō relaxat. Aduerte qꝛ ſi imponitur a iure vel a iudice ſic: donec ſatiſfeceris vel penitueris. ſic facta ſatiſfactione vel pnīa relaxatur ipſo facto ſm Pa.in.c.cum tu.de vſu.no.in.c.nō eſt.de ſpon. in tex.et in glo. Si vō imponit ſimpliciter ſic neceſſaria eſt abſolutio. Et d hoc vide.s. Interdictū.viij. in prin.

1 ¶ Sed quis pōt abſoluere? R.ſm cōiter docto.in d.c.ſi quorundā.ꝙ ſi ſimpliciter eſt impoſita a iure pōt. niſi vbi conditor canonis ſibi reſeruat. arg.c. nup.de ſen.exc. Si vō nō ſit ſimpliciter ſed ad tps facta.ſic tenet glo.in.c.cupientes.de elec.li.vj.et in cle.j.de here. ꝙ ſolus cōditor canonis pōt abſoluere. Pa.etiā in.d.c.ſi quorundaꝫ. tenet ꝙ etiā ſi ſimpliciter ſit inflicta ꝓpter peccatū ꝙ eps nō pōt. niſi in caſibus in quibꝫ pōt diſpēſare.qꝛ pena ꝓpter delictum poſita intelligit ꝑpetua: vt in.l.ſeruus .C. de penis.no. Innoc.in.c.ex lrīs.de conſti. Secus eſſet ſi ꝓpter contumaciam eſſet inflicta.qꝛ ſic poſſet epūs abſoluere.ar.in.d.c.ex lrīs.et qd not. Innoc. in.d.c.j.de exceſ.pla. In snīa vō ſuſpenſionis ſimpliciter facta ab hoīe abſoluet qui tulit vel eius ſuperior ſm ꝙ dr̄ de snīa excōicatiōis.xxiiij.q.j.ſi petrus.

2 ¶ Sed quō abſolutio fiet? R.ſolo verbo ſm Hoſti.dicendo reuoco vel remoueo vel abſoluo a tali snīa ꝛ hmōi. Faciunt ad pfata que no.s.interdictū quō relaxat.qꝛ ambulant pari paſſu.interdictum. viij.per totum.

3 ¶ In quibus caſibus ſuſpendit quis ꝛ tamen nō poteſt reſtitui a ſuo ſuſpenſore. ſed ſolum a papa? R.ꝙ in tribus. Primus qñ clerici vel regulares ꝓpter exhibitionem ſacramentorum hereticis: aut ꝓpter receptionem elemoſynarum vel oblationum ab eis: vel propter traditionem eccleſiaſtice ſepulture predictorum hereticorum ſunt priuati ab eorꝫ ordinarijs officio.c.excommunicamus. de hereti. Secundus eſt in ſuſpenſo a collatione beneficiorꝫ per conciliū poſt primā et ſecundam monitionem inuento culpabili in conferēdo beneficia indignis. c.graue.de preben. Poſſet tñ iſte ab vno principali patriarcha reſtitui vt in.d.c.graue. Tercius i degradato.c.ex tue.de cle.nō reſi.

Suſpitio

vide.s. Judicare.et.c.preſumptio.

Suſurratio

ē oblocutio mala d ꝓximo facta occulte ad diuidendam amicitiam aliquorum. Conuenit eñ cum detractione quia vterqꝫ dicit malum de proximo in eius abſentia. Sed in intentiōe diſtinguit.quia ſuſurro intendit diſcordiā inter amicos deſeminare vt dicit glo. ad Roma.j. Detractores autem aliorum bona minuunt vel negāt. ꝛ honorem ſeu famam intendūt perimere. Dicit ſuſurro bilinguis.qꝛ vt plurimuꝫ duabꝫ linguis vtitur.dicens vni malum de alio ꝛ econtrario. ꝛ nedum eſt peccatum mortale.ſed grauiſſimum.vt patet Prouer.vj. Sex ſunt que odit deus ꝛc.et ſeptimum quod deteſtatur anima eius ſcꝫ qui ſeminat inter fratres diſcordias. Ratio. qꝛ amicitia preeminet inter bona exteriora Eccle.vj. Amico fideli nulla eſt comparatio. Et grauiꝰ peccat ꝙ̄ detractor.qui famam eripit. Aut cōtumelioſus qui honorem ledit.quia.viij.Ethicorum. Melior eſt amicus ꝙ̄ honor. et amari ꝙ̄ honorari. Et tenetur multo magis ad reſtitutionem ꝙ̄ fures et latrones. Et ideo non poteſt abſolui. niſi quantuꝫ poteſt reſtituat amicitiā quaꝫ abſtulit vel alio mō ſatiſfaciat ſi eam reſtituere non pōt. Hec ex Tho. ſcda ſcde.q.lxxiiij.arti.j.et.ij.

Tabellio

dicit habens publicum officium ſcribendi inſtrumenta ad faciendam.fidē. alr̄ dicit tabularius: vt in.l. generali.C.de tabularijs ſcribis.et de multiplici eꝰ noīe no.in.c.qm̄.contra.de ꝓba.

¶ Quis poteſt facere aliquem tabellionē? Rn̄. ꝙ princeps et cui ipſe committit. Item reges qui nō cognoſcunt ſuperiorem.et ciuitates que habent iura principis. ꝛ papa.vt vult Inno.in.c.cum P.de fide inſtru. ꝛ Bar. in.l.infamen.ff.de publi.iudi. Idem dic de alijs magiſtratibꝫ ſeu dñis iuriſditionem habentibꝫ reſpectu iuriſditionis eorum. ꝛ nō ſolum plati in tpalibus.ſed etiaꝫ in ſpūalibus. De hoc vide Pa.in.d.c.cū P. 1

¶ Sed querit an notarij cōſtituti a talibꝫ poſſint vbiqꝫ conficere inſtrā? Rn̄.ſm Pa.in.d.c.cuꝫ P. ꝙ non niſi in territorio ꝯſtituentis. vn̄ creatus ab impatore nō conficiet in terris pape: nec ecōtrario. Sed hn̄ inſtrā confecta in territorio illius qui eū conſtituit valent etiā extra territoriū ſm cōem opi. vt in.d.c.cum P.no.Pa. 2

3 ¶ Utrum poſſint clerici eſſe tabelliones. vide. ſ. Clericus. ix. §. ix.

4 ¶ Utrum religioſus ſi in ſeculo fuerat poſſit tale officium exercere? Rñ. ꝙ nõ niſi contra hereticos vt no. Jo. an. in. c. vt officium. de here. lib. vj. dicit tñ Guil. in ſpeculo ꝙ vetera poterit complere. ſed nõ noua aſſumere. l. alienationes. ff. fami. her. et de iudeis. c. iudei.

5 ¶ Utrum tabellio puniat ſi cõficiat inſtrm̃ de actu reprobato a iure? R. Pa. in. c. j. de fide inſtru. ꝙ ſic. l. iubemus. C. de ſa. ſan. ec. glo. in. d. l. generali. no. Spe. ti. de inſtroꝝ editione.

6 ¶ Quam ſciam debet habere? R. Bar. in. l. fi. C. de tabula. ꝙ debet ſcire ſummã τ ſilla que ꝑtinent ad artem notarie. alr̃ imputabit ſibi non tñ tenet eſſe doctor. Facit qḋ no. Inno. in. c. cum in cunctis de elec. τ ideo parũ tenet reſtituere damnũ qḋ imperitia ſua dedit. Facit. l. illicitas. §. ſicuti. ff. de offi. preſi. no. Pa. in. d. c. j.

7 ¶ Que requirunt ad validitatẽ inſtrorum? Rñ. ꝙ. xiiij. que not. Panor. in. d. c. j. debet imponere. Primo inuocationem nois dñi. Scdo annũ dñi. Tercio nomen imperatoris in terris ſibi ſubiectis vel regis vel pape. Quarto nomen cõſulis. ſꝫ iſtud non ſeruat. Quinto locum contractus. Sexto mẽſem τ diem. Septimo indictionẽ. Octauo ſeriem facti. Nono teſtes. Decimo ſignum cõſuetum notarij. Undecimo ꝙ confecta coram partibꝫ legantur. Duodecimo ꝙ ſit conſtitutus notarius ab eo qui habet poteſtatem. Terciodecimo ꝙ appareat ꝙ notarius fuerit rogatꝰ. Quartodecimo ꝙ talis notarius ſit habilis. quia ſi eſſet excõicatus notorie: vel priuatus poteſtate τ huiuſmodi. non valeret. de quibꝫ oibꝫ vide ꝑ eũdẽ Pa. in. d. c. j. ſi placet

Taciturnitas

t aliqñ eſt actꝰ virtutis qñ ꝯgruo tpe tenet. Aliqñ vo ẽ nomẽ vicij. Unde Greg. Si inordinatum ſilentiũ culpa non eſſet, ꝓpha non dixiſſet. ve mihi quia tacui. et eſt in genere delicti. et eſt aliqñ mortale peccatũ qñ ſcꝫ non loquit cum tenet loco τ tpe: puta tpe cõfeſſionis. correctionis. inſtructionis τ hmõi neceſſario fiende. vt in glo. xxv. di. §. alr̃. Aliqñ veniale vt qñ homo non loquit cum deberet tñ ſed nõ de neceſſitate. Aliqñ nullum qñ expectat locus τ tp̃s congruum. Et ſm hoc intelligit illud. ij. Thi. vlt. Inſta. importune oportune. Ubi glo. oportune q̃tum ad eos quibus placet. Importune q̃tum ad eos quibus diſplicet: dummodo in futuro ꝓdeſſe poſſit. Sed qñ oino nõ poterit ꝓdeſſe. ſed ſunt incorrigibiles ſic ceſſandum eſt ſm illud. Nolite ſanctum dare canibus. Math. vij. niſi ſit p̃latus qui ꝓpter alios ne corrũpant tenet talẽ tradere ſathane. de quo vide. ſ. Correctio. j. §. iij.

Talliam

t vel exactionem. collectam ſeu queſtam vtruꝫ poſſint dñi ſuis ſubditis imponere? R. vt ex Ric. in. ij. di. xliiij. q. iij. arti. j. colligo. ꝙ princeps ſolus p̃t de nouo imponere ꝓ boni cõis ꝓmotione aut defenſione compenſata ſubditorũ qualitate τ quantitate. τ qñ eius facultates nõ ſufficiunt ad hoc. ff. de publi. τ vec. l. vectigalia. Similr̃ rex qui non recognoſcit ſupiorem. vel alij q̃ preſcripſerũt iura imperij. Nam nullus niſi princeps ſolus. aut qui p̃ſcripſerunt iura imperij. poteſt ſuper tallijs τ exactionibus leges condere vel priuilegia concedere. vt patet in. l. vnica. C. de vaca. mu. τ. l. ſemp. §. fi. ff. de iur. immunitatis. vnde alij licet ſibi viurpent errant. vt patet in eo q̃ legit et not. in c. ꝑ venerabilem. qui fi. ſint legi. τ. c. ſane. de priuil. no. Bar. in. l. infamem. in. fi. ff. de publ. iudic. τ in. l. hoſtes. ff. de capti. τ in. l. ſi publicanus. §. in omnibus vectigalibus. ff. de publi. Si vero tallie non ſunt ad vtilitatem boni cõis non poteſt eas imponere. τ ſi imponit ſubditi non tenentur ei obedire. Alij autẽ dñi a p̃fatis non poſſunt de nouo tallias imponere ſuis ſubditis niſi ꝑ legem vel ſenatuſcõſultũ. vlꝫ ꝑ conſtitutionem principis eis concedat. d. l. vnica. vel ꝑ conceſſionem a principe ex cauſa τ ſpãliter impetratum. l. vnica. C. de ſupindicto. li. x. no. Archid. in. c. ſi quis romipetas. xxiiij. q. iij. et qḋ legit et no. in. c. innouamus. de cenſi. vel per cõſuetudinẽ diutinam non per violentiam ſed ſponte approbatã ab omnibꝫ cõiter. C. de canone lar. titulorum. l. ꝑcepit. τ. C. de auro coronario. l. vna. in fi. li. x. τ ꝙ ſit talis cõſuetudo de cuius inicio nõ extet memoria. vt in. c. ſup quibuſdã. de ver. ſig. et vide qḋ no. Bart. in. d. §. in oibꝫ vectigalibꝫ. aliter ſi exigunt tenet ad reſtitutionẽ illis a quibus extorſerunt. ſi ſciunt. vel eorum heredibꝫ. aut ſi neſciunt pauperibꝫ vel ad bonum cõe ſm Tho. in epl̃a ad quandam ducillam.

¶ Sed qñ dicuntur ad vtilitatem boni cõis tallie 1 Rñ. ſm Ricar. vbi. ſ. ꝙ aliqñ directe: puta qñ imponunt ꝓ defenſione fidei vel regni vel ꝓ refectione pontium viarum et hmõi. Aliqñ indirecte. vtpute qñ eius frater vel filius eſt captiuus. vel aliq̃ terra eſt ſibi capta. τ rex imponit tallias vt recuperet quia ſic redundat in bonum ſubditorũ. quia redditur rex magis potẽs vel maritat filiam τ hmõi. Addit tñ. Ricar. vbi. ſ. ꝙ negocio expedito. ſi facultates regis ſupabundant τ aliqua cõitas nimis grauat ꝙ debet ei ſubuenire. ſicut facit caput membris. Dicit etiam idem Ricar. in quol. iij. q. xxviij. ꝙ licet non debeat ſubditos talliare qñ facultates ſue ſufficiunt. tñ non eſt dicendum facultates ſufficere qñ non p̃t ſe defendere vel cõe bonum promouere. niſi ita depauperet ſe ꝙ nihil ſibi remaneat in theſauro quo ſe iuuare poſſet. ſi iterum infra breue tp̃s ab aduerſarijs inuaderet maxime ſi multos habet inſidiatores. Tali enĩ regi neceſſariꝰ eſt theſaurus. qꝛ aduerſarij hoc ſciẽtes magis eum timent et magis pacifice viuit τ poſſidet regnũ. licet melius eſſet theſaurizare amorẽ bonũ ſubditorum q̃ argentũ vel aurũ.

¶ Utrum dñi qui auferunt a ſubditis vſuarium 2 quem habent in aliquo nemore τ huiuſmodi teneantur reſtituere? Rñ. ſm Rodo. ꝙ tenet ad reſtitutionẽ. niſi ſint tales ſubditi quaſi ſerui. ita ꝙ nihil habent ꝓprium. ſed ipſum vſuarium habent quaſi ꝓ peculio. ita ꝙ dñs ad libitum poſſit reuocare. Similiter alij. qui vſurpant ipſum tenent eis

non dn̄is.
3 ¶Quid de p̄latis qui ꝓ eo ꝙ aliquid impenderūt legato vel alijs maioribꝫ exigūt pluſq̄ expenderūt a ſubditis? R. ꝙ tenent̄ extorta reſtituere. ⁊ tantū dem de ſuo pauperibꝫ erogare. et ſi ſupior cui querela de hoc ſit fuerit negligens canonice ſubiaceat vltioni. c. q: plerīqꝫ. de immu. ec.
4 ¶Quid de deputatis ad tallias diuidēdas q̄ vnū magis grauant et alterum magis alleuiant? R. tenent̄ ad reſtitutionem aggrauato inquātum plus aggrauauerunt. vide. ſ. Reſtitutio. j. in ver. ledēs §. iij.
5 ¶Utrum occultantes bona ſua ne tallient̄ ſm ſuas facultates teneant̄? Rñ. ꝙ ſi tallia eſt iuſta tenētur illis qui ꝓpter hoc fuerunt magis grauati. Si v̄o nullus fuit ꝓpter hoc magis grauatus ſed dn̄s minus habuit ſic tenentur ipſi dn̄o niſi forte aliqñ fuiſſent iniuſte ab eo grauati. q: poſſent compenſare. Si v̄o tallia eſt iniuſta nō tenent̄. quia poſſunt occultare licite. Idem dic qñ talia eſt indeterminata: puta deputant̄ aliqui vt exigant quantum poſſunt ſm facultates ſubditorum non tenent̄ ſe ꝓpalare nec ſilīr tenent̄ reſtituere exactores qui aliq̄s alleuiant. licet peccent mortaliter. ar. c. pmiñ. xxij. q. j. quia ex hoc nullus grauat̄ niſi eſſet neceſſe ſepius reiterare. q: tunc tenerent̄ ad reſtitutionem aggrauatorum exactores qui cōtra cōſciam aliquos alleuiauerūt concor. Monal. ti reſti.
6 ¶Utrum poſſit alicui concedi immunitas talliarum? Rñ. Pa. in. c. ꝑuenit. de immu. ec. ꝙ a principe ⁊ ex ꝓprio motu ſic. ſed ad p̄ces non: niſi ponat̄ in priuilegio clauſula non obſtante. l. fi. C. ſi cōtra ius vel pu. vti. quia cum ſit contra publicam vtilitatem oportet fiat mentio de ea. vt no. Bart. in. l. vacuatis. C. de decurio. et in. d. l. fi. ⁊ facit. c. ex ꝑte. de capel. mona. Ab inferioribꝫ aūt alijs pōt concedi. ſed cōitas non debet grauari ſed minuet̄: puta. ſi dabant̄ centum. ⁊ vnus eximit̄ qui dabat decem nō p̄ſtabit cōitas. niſi. xc. aliter in p̄iudicium cōitatis concedere nō poteſt. Similiter p̄fati inferiores et cōitates poſſunt concedere nō ſuis ſubditis immunitatem hanc. licet non habeant iura imperij. vt veniant ad habitandum in eorum terris. ſicut fit quotidie medicis doctoribꝫ et hmōi. ſed nō iam ſubditis. niſi in preiudicium ſolū cōcedentis.
7 ¶Quid ergo de militibꝫ: cōitatibꝫ. dn̄is ⁊ hmōi q̄ quotidie tallias imponunt ad libitum ſuum. nūc plus. nūc minus exigētes? Rñ. ſm Hoſ. ꝙ fures ſunt ⁊ latrones. nec habet locum cōſuetudo vbi cū violentia eſt introducta.
8 ¶Quid de imponentibꝫ tallias ſup rebus eccleſie et ꝑſonarū eccleſiaſticaꝝ? Rñ. ꝙ tenent̄ reſtituere niſi in caſibus conceſſis. de quibꝫ. ſ. Immunitas. §. xxxvj. cum ſeptem. §. ſe.
9 ¶Utrum ꝑ ſtatutum poſſet fieri vt licite aliqđ certum daret̄ dn̄o? Rñ. ꝙ ſic. ſm Ho. ſi fiat đ ꝯſenſu ipſorum ſubditorum. multo magis excuſant̄ dn̄i ſi a principio de tali tallia conuenerunt libere non ex violentia.
10 ¶Utrum excuſentur dn̄i qui talē conſuetudinē īuenerunt. ꝙ capiūt a ſubditis de mobilibus bonis ipſorum quantū volunt. ⁊ qñ volūt? Rñ. Rodo. ꝙ ſi certum eſt ꝙ ab inicio ſit tale onus impoſitum ſine fraude ⁊ malicia ſi poſſunt tolerari. Si v̄o nō eſt certum aut credatur veriſimiliter ꝙ non ſit ab inicio legitime impoſitum ſic tenētur reſtituere. In dubio tñ exquo ab eccleſia tolerant̄ nō eſſet eis abſolutio deneganda ſimpliciter. ſed cū dubitatione preſtāda.

t **antum** eſt dictio taxatiua ſolū reſpectu eorum quibus annectitur ⁊ excludēs et tacite negans reſpectu aliorum. verbi gratia. ius eligēdi ſpectat ad canonicos tñ. li tñ reſpectu canonicoꝝ ponit. reſpectu aliorum negat. vt text. in. c. cum eccleſia. de cā poſ. ⁊ ꝓprie.

Emperantia vide ſobrietas.

Emere facit qui ſcienter actum ſibi a iure ꝓhibitum ſb colore fraudulento. facit. c. ꝑ. venerabilem in verbo videbat̄ qui fi. ſunt le. ⁊ ꝑ Pau. in cle. j. de ſepul. ⁊ ar. optimū. in. c. auaricie. de elec. li. vj. Mo. Ge. ibidem qđ no. bene ꝓ diſpoſitionibus penalibus.

t **Emeritas** eſt audacia in malū l. iubemus. C. de ſac. ſan. ec. no. Car. de ſum. tri. cle. j.

Empus anni qñ requirat̄ cōpletum vel ſufficiat inceptū Rñ. Pa. in. c. ad noſtrā. ꝯ regula. ꝙ in dubio iuris tenēdum eſt ꝙ in dignitatibꝫ fauor cōſiderat̄. Et ideo annus inceptus habet̄ ꝓ cōpleto et ita tenet glo. in. d. c. ſed fallit in ep̄atu. vbi eſt ſpeciale ꝙ ſit completus. In regule obſeruatōe vbi eſt grauitas ⁊ labor. ⁊ ſic odium. ideo cōpletus exigit̄ ar. c. q: in inſulis. de regula. ⁊ ſic intelligit̄. xx. q. j. ſi in qualibet. ⁊ in. c. ſignificatum. de regula. Regulariter v̄o debet eſſe cōpletus. niſi aliud iure caueatur. vt no. Archi. in. c. ſi annum quartūdecimum. de iudi. li. vj. de quo vide. ſ. Etas. ꝑ totum. Hora eſt. xxiiij. pars diei. Punctus eſt quarta pars hore Momentum eſt decima ꝑs puncti ſm Joh. an. in c. j. de cā. poſ. et ſic. xl. momentis hora conſtat.

t **Ergiuerſator** eſt qui in totū a lite recedit. ij q. iij. §. notandum. ⁊ vide. ſ. accuſat⁹. §. viij. Qđ nō pōt tergiuerſatōne celari dr̄ notoriū. in. c. tua. đ coha. cle. ⁊ mulie.

emptare ꝓprie eſt experimentum ſumere de eo qui tēptatur ſm Tho. ſcđa ſcđe. q. xcv.

¶Quō temptat quis deū? Rñ. duobꝫ mōis. ſ. verbis ⁊ factis. verbis qñ deo in orōne colloquit̄. ⁊ petit ea intentōe vt exploret dei ſciam aut ptātem ſeu voluntatē ⁊ inde experimentū ſumat. Factis v̄o tēptat deū qñ ꝑ ea q̄ facit intēdit experimentū ſumere diuine ptātis ſapie vl' pietatis: ꝫ q̄ſi interpretatiue deū temptat qui ⁊ ſi nō intendat experimentū ſumere de deo aliquid tñ petit vel facit ad nihil aliđ niſi ad ꝓbandū deum. Qđ verum eſt qñ ſine neceſſitate vel vtilitate hoc facit. q: in neceſſitate vel

ꝓ vtilitate q̄ñ quis ſe cōmittit deo in ſuis oꝛōibꝰ:
aut factis nō eſt tēptare deū ſicut.ij.Paral.xx.Cū
ignoꝛamus quid agere debeamus ad te ſunt oculi
noſtri.Et ideo dicit glo.Math.iiij.Deum tēptat
qui habens quid faciat ſine rōne cōmittit ſe ꝑiculo
experiens vtrū liberari poſſit a deo.
2 ¶ Utrum temptare deum ſit pctīn: R.ꝙ ſic.qꝛ ꝑ
ſupponit ignoꝛantiā et dubium de diuina ꝑfectōe.
Nullus enī ꝑſumit temptare eum de cuius excel
lentia eſt certus.ꝛ cū temptare iſto mō ꝑtineat ad
dei irreuerentiam opponit̄ directe religioni.Et ſic
eſt graue pctīn.minus tñ ꝙ̄ ſupſticio.qꝛ temptans
ꝓteſtat̄ tñ dubitationē verbo vel facto.ſʒ ſuperſti
cioſus ꝓteſtat̄ erroꝛē facto.vt patʒ.s̄.Superſticio.
§.j.Si vo experimentū q̇s ſumat de pertinentibꝰ
ad dei perfectionē ſolū.vt alijs demonſtret.hoc nō
eſt temptare deum.ſi ſubeſt neceſſitas iuſta vl' pia
vtilitas ꝛ alia q̄ ad hoc cōcurrere debent.ſicut apl̄i
petierūt in noīe xp̄i facere ſigna Act.iiij.vt infideli
bus innoteſceret virtus xp̄i.Item not.ꝙ duplici
ter quis petit ſignū a deo.Primo explorando dei
poteſtatē.aut dicti eius veritatē.et hoc eſt tempta
re deū.Scd̄o vt inſtruat̄ quid ſit circa aliq̇d factū
placitū deo.ꝛ hoc nō pertinet ad dei temptationē:
q̄ñ tale quid per ſacrā ſcriptura nō eſt reuelatū:aut
per ſanctos ſeu per eccleſiam.

eſtamentum eſt voluntatis nr̄e iuſta ſentē
t tia de eo ꝙ quis vult poſt moꝛtē fieri cū
heredis inſtitutiōe.vt habet̄ in.l.j.iun
cta.glo.ff.de teſt.vñ bñ dicit iuſta ſnīa.qꝛ ſi eſt iniu
ſta.puta vult exheredare filiū ſine cā nō ē ſeruāda.
xiij.q.ij.ſi quis.Aut ſi ꝑcipiat coꝛpus ſuum iactari
in mare.ff.de condi.inſtitu.l.quidam ſuo teſtō.vel
contra bonos moꝛes aut pietatem:aut verecundi
am.l.conditōnes.ff.de condi.inſti.ꝛ.l.filius.ibidē
Item opoꝛtet ꝙ inſtituat̄ heres.qꝛ ſine eius inſti
tutione nō erit teſtū.vt inſti.de lega.§.ante here
dis.Et ſic differt a codicillo.qꝛ per codicillū nō ꝑt
dari hereditas vl' adimi.inſti.de codicil.§.codicill.
1 ¶ Quis pōt facere teſtū: Rñ.ꝙ quicūqʒ nō ꝓhi
bet̄.Et qui ꝓhibent̄: Rñ.ꝙ xix.genera perſonaꝝ
Primo furioſus ſeu mente captus qui non habet
lucida interualla.c.ſi.de teſta.l.furioſum.C.qui te
ſta.fa.nō.po.Scd̄o ſurdus et mutus a natiuitate:
ſecus a caſu.et ſcit ſcribere.l.diſcretis.C.q̇ teſta.fa.
nō po.Tercio nō valēs articulate loqui.ita vt nō
poſſit expꝛimere nomen heredis nec ſcribere.l.iu
bemus.C.eo.tit.Quarto impubes inſti.quibꝰ nō
ē per.fa.teſta.§.ꝑterea.Quinto filiuſfamilias:niſi
de caſtrenſi peculio vel quaſi:vt in.c.lʒ.de ſepul.li.
vj.ꝛ.l.pe.C.qui teſt.fa.nō poſ.q̇d limita.vt.s̄.reli
gio.§.lvj.Sexto.ꝓdig⁹ cui eſt interdicta a iudice
boноꝛū adminiſtratio.l.is cui.ff.eo.tit.Sed teſtū
ante factū valebit.vt ibi.Septimo damnatus ad
moꝛtē naturalē vel ciuilem vt ſunt depoꝛtati etiam
ſi fugiunt de manu iudicū:vt.ff.eo.tit.l.eius.ꝛ q̇d
ibi no.ꝛ.l.qui vltimo ſupplicio.et ibi Bar.ff.de pe
nis.Secus ſi eſſet damnatus ad penam inferioꝛē.
Octauo manifeſtus vſurarius niſi ꝑſtet prius cau
tionem ſm foꝛmā.c.q̄ꝙ̄.de vſu.li.vj.Nono excōi
catus ſm aliquoꝝ opinionē quā ſequit̄ glo.in.c.
decernimus.de ſen.ex.li.vj.Sed contrarium cōi
ter tenet̄.Decimo ſeruus.xiij.q.ij.illud.et.l.filius.
et.ff.eo.tit.Undecimo quilibet religioſus qui ꝓfi
tetur tria vota ſubſtantialia.vt in.c.ij.de teſta.xij.
q.ij.nō dicatis.Secus de alijs:vt ſunt heremite et
hmōi.xix.q.vlti.§.ecce paulus.Duodecimo here
ticus.qꝛ omnia bona ſua ſunt confiſcata ipſo iure.
c.cum ſm leges.de here.li.vj.Terciodecimo dubi
us de ſtatu ſuo.ſ.an ſit in eo ſtatu in q̇ teſtari poſſit
vel ne.l.de ſtatu.ff.eo.ti.Exemplū captus a latro
nibꝰ dubitat an ſit ſeruus vel liber:vt in.l.j.in pn̄.
ff.de leg.iij.Quartodecimo obſides intellige de il
lis xp̄ianis apud infideles datis.aut de illis q̇ erāt
captiui ppl̄i romani.non aūt de obſidibus qui dā
tur ab vna ciuiate ad aliam.vt legit̄ ꝛ no.in.l.obſi
des.ff.eo.ti.Quintodecimo damnatus ob carmē
famoſum ſeu libellum iniuriam alterius.qꝛ etiam
infamis efficit̄:vt in.l.is cui.§.ſi quis ob carmen.
ff.eo.ti.Bar.tñ ibidē ꝛ cōiter tenet̄ ꝙ ex alia cā in
fames nō ꝓhibent̄ teſtari.Sextodecimo reus cri
minis leſe maieſtatis.l.quiſquis.C.ad.l.iul.ma.
vj.q.j.§.verum.Decimoſeptimo qui eſt apud ho
ſtes captiuus.l.eius.ff.eo.ti.Intellige iſtud de ho
ſtibus romani imperij.Decimooctauo vtroqʒ ca
rēs lumine.Hodie tñ teſtat̄ dummodo ſeruet q̇d
no.in.l.hac cōſultiſſima.C.qui te.fa.poſ.que ſunt
iſta.Prio ꝙ teſtes ſint vocati ad hoc vna cū tabelli
one.Scd̄o ꝙ nomīa heredum expꝛimant̄ ita ꝛ tali
ter ꝙ rōne noīs non poſſit oꝛiri dubitatio.Tercio
ꝙ palam expꝛimat voluntatem ſuam tam circa he
redes ꝙ̄ circa legata coꝛam teſtibus et tabellione.
Quarto ꝙ teſtes ſubſcribant ꝛ etiam tabellio vno
ꝛ eodem tpe ꝛ loco.Sexto ꝙ vbi nō poteſt haberi
tabellio habeat̄ loco tabellionis.Octauus teſtis li
teraꝝ peritus qui ſe ſubſcribat.fallit hoc ſm Bal.
ibidem niſi teſtetur inter liberos.quia tunc ſuffici
unt duo teſtes.Hoc idem ſeruadum eſt in codi
cillis cecoꝛum:vt in.d.l.hac cōſultiſſima.Decimo
nono qui cardinales inſecutus eſt hoſtiliter.vel ꝑ
cuſſit.aut ceperit.vel ſocius fuerit.aut fieri manda
uerit.aut conſilium vel auxilium dederit.vel fauo
rem vel ratum habuit.nec etiam talis ex teſtō alio
rum aliquid cape pōt nec ex ſucceſſione.c.felicis.de
penis.li.vj.
¶ Utrum ꝑſati qui teſtū non poſſunt facere poſ 2
ſint diſponere in pias cauſas: R.ꝙ non.pmi nec
quarti ſimpliciter nec quinti niſi de peculio caſtrē
ſi vel quaſi ſm Bal.in.l.j.C.de ſa.ſan.ec.ꝛ no.in.
d.c.licet.nec ſexti.nec ſeptimi nec octaui ſimpliciter
ſm Bar.ꝛ idē dicit de quolibet decedente in moꝛ
tali.Sed Bald.in hoc vltimo tenet contrarium ꝛ
bene.quia eccleſia recipit oblationes publicoꝛum
peccatoꝛum.niſi vbi ſpecialiter ꝓhibetur.vt patet
in glo.in.c.oblationes.xc.diſ.Ergo foꝛtius elemo
ſynas nec.x.nec xj.nec.xij.nec.xvj.nec.xvij.Alij
aūt ſic etiā ſic loqui non pñt dum ſignis annuant.
Unde ponit Bal.in.l.j.C.de ſa.ſan.ec.exemplū
de quodam aduocato qui nō valens loqui interro
gatus ſi volebat ꝙ tot darent̄ ꝓ aīa ſua pauperibꝰ
apperiret librum in ſignum ipſe apperuit.ꝙ valet

affirmat.

3 ¶ Teſtamentoꝝ quot ſunt ſpecies? Rñ. due. vna dicit teſtm̄ nūcupatiuū ꝛ ſine ſcriptis. ꝛ eſt illud in quo teſtatoris et heredis et legatarioꝝ nomina et omnia que in eo continent coram teſtibus nuncupant. i. manifeſtant. et dicit ſine ſcriptis. i. ſubſcriptione teſtium ꝛ alijs ſolennitatibꝰ que requirunt in teſtō in ſcriptis facto. de quo in. l. hac conſultiſſima. C. de teſtamentis. Et etiam qꝛ ſine omni ſcriptura inde facta poteſt quis teſtari nuncupatiue: dūmodo coram teſtibus ꝛ cōditione legitimis nūcupet heredem et ſuam explicet voluntatem. inſti. de teſta. §. fi. Jdeo ſi quis nō habet notarium. adhocet legitimum numerum teſtium. et explicet nomen heredis et alias inſtitutiones ꝛ legata ꝛ roget eos vt ſint teſtes et valebit. Aliud dr̄ teſtm̄ in ſcriptis. et iſtud poteſt facere quis qn̄ nō vult ꝙ teſtes vel aliquis ſciat ſuam diſpoſitionem. Vnde requirit multa de ſubſtantia vt in. l. iubemus. C. de teſt. et. d. l. hac conſultiſſima. ꝛ niſi quis ſit bene doctus faciliter errabit in ipſo condendo. Jdeo habeat aliquem doctorem pro conſilio qui vult eum facere. De quo quia non eſt in vſu omitto vt dixi. Aduerte etiam ꝙ quis poteſt relinquere. et dicendo corā notario et teſtibus. Volo ꝙ heres meus faciat in omnibus ꝛ ꝑ omnia prout continetur in quadam mea cedula ſcripta manu mea que eſt apud talem religioſum et valebit ſm̄ Alex. de imo. in. l. ſtipulationum. §. illud. ff. de ver. obli. et Barto. in. l. ſi ita ſcripſero. ff. de condit. et demon. et Paulum de caſtro. i. d. §. illud. et Bal. in. l. captatorias. i. q. v. C. de teſta. mili. Jo. de imola. in. l. illa inſtitutio. ff. de here. inſti. et in. c. cum tibi. de teſtamē. Ratio. quia licet in teſtamento nuncupatiuo debeant palam nuncupari que fiunt. vt a teſtibus exaudiantur. l. heredes palam. in prin. ff. de teſta. et in. l. iubemus. C. eo. quia paria ſunt implicite ꝛ explicite exprimere. dicto. §. illud. et. d. l. ſi ita ſcripſero. Jdeo valet. Sed videat qui ſic vult ꝙ taliter lr̄a ſua cognoſcatur. vt non ſit dubium de ea. quia aliter eſſet periculoſum.

4 ¶ Quot teſtes requiruntur in teſtamēto? Rñ. ꝙ vij. legitimi. et ꝙ ſint rogati. vnde ſi teſtamentum ſine ſcriptis habeat minus ꝗ̄. vij. vl' ſi ſunt. vij. nō tn̄ rogati non valet. l. heredes palam. §. pe. ff. de teſta. Fallit hoc in teſtō ceci. vbi ſunt neceſſarij. viij. Jn teſtamento ruſtici in rure facti vbi plures non pn̄t inueniri ſufficiunt. v. Jn teſtō facto inter liberos ſilr ſufficiunt duo ſm̄ Bal. in. l. hac conſultiſſima. C. qui teſta. fa. poſ. Jn teſtō facto in pn̄tia imꝑatoris ꝑcibꝰ ſibi porrectis vt audiat ſufficit vnus. An aūt notarius cōputet ꝓ vno. dicendū ꝙ ſic. ſꝫ cautius eſt ꝙ pur ſint. vij. ſine eo. Jnſti. de teſta. §. fi. de ꝓba. qn̄. ꝛ in. d. l. hac ꝯſultiſſima. ꝛ. l. oim̄. C. de teſta. Jn teſtamento militis in exercitu ſufficiūt duo teſtes. et in bello ꝓut voluit. l. milites. C. d̄ mili. teſtō.

5 ¶ Sed nunquid in foro anime valeat teſtm̄ factū coram duobꝰ teſtibus ſolum? R. Panoꝛ. in. c. cum eſſes. de teſta. tenet ꝙ ſic in diſpoſitis ad pias cās. et in hoc cōiter concoꝛ. doc. Jn alijs aūt nō pias cās Panoꝛ. tenet ꝙ vltra duos teſtes requirit ꝑſentia ſacerdotis parochialis: vl' loco eius duo alij teſtes aliter nō valeat. Quidam tenent indiſtincte: ꝙ valeat coram duobus. Sed ego dico ꝙ ſi non ſubeſt ſuſpitio fraudis valeat. qꝛ ceſſat rō legis. ſi vō ſit ſuſpitio fraudis. dico requiri ſolennitatem iuris ciuilis. ꝛ ad. c. cum eſſes. ꝛ. c. relatum. el. i. eo. tit. dico ꝙ habent locum in terris eccleſie. vt patet ex eorum ſubſcriptione.

¶ Sed qui non poſſunt eſſe teſtes in teſtō? Rñ. ꝙ omnes qui ꝓ teſtibus reprobant a iure. vt. ī. teſtis Jtem in teſtamento ſpālit nō poteſt eſſe mulier. ff. de teſta. l. qui teſtō. §. mulier. Jtem hermofroditus in quo ꝑualent muliebria. l. querit. ff. de ſta. homi. Jtem ille cui hoc eſt interdictum ꝑ ſtatutū vel a iudice. Jtem ſeruus. Jtem oīs qui habet in ptā te heredem ſicut pater. auus. ꝛ ſilēs. ꝓbant hec inſti. de te. §. teſtes. ꝛ. §. ſequenti. Jtem qui nō eſt teſtamenti capax. ſicut ſpurius teſtatoris. hereticus. damnatus ad metallum. ꝛ ſilēs. Jtem quos leges improbos et inteſtabiles iubent eſſe. vt ſunt de crimine famoſo damnati ꝛ muliebria paſſi. ff. de teſti. l. ob carmen. Jtem legatarius nō pōt eſſe niſi quo ad queſtionem vertentē inter heredem ꝛ extraneū inſti. de teſta. §. legatarius. ſed quo ad factum ſuuꝫ inter ſe et heredem non pōt. 6

¶ Ex quibus cauſis teſtm̄ dr̄ nullū? R. ꝙ loquendo de teſtō nuncupatiuo ꝛ ſine ſcriptis ex quatuoꝛ Primo ſi teſtatoꝛ nō erat habilis ad teſtm̄. Scdō ſi inſtituit heredē nō capacē: vel nullū inſtituit heredem. Tercio ſi ꝑterijt iaꝫ natū quē inſtituere vl' exheredare debuit. Quarto ſi nō ſit legitimus numerus teſtium legitimoꝛum et rogatoꝛum. 7

¶ Qn̄ teſtm̄ tenet. ſed non irritat ꝛ rumpit? R. ꝙ ex. vij. cauſis. Primo qn̄ teſtatoꝛ non ꝓuidit de poſthumo. qui poſt teſtm̄ eſt naſus: ſi tn̄ ideꝫ poſthumus moreret ante mortem teſtatoris teſtm̄ nō rūpitur quo ad effectum. idē dic de quaſi poſthumo: vt eſt arrogatus. vt ille qui tpe teſtamenti nō erat ſuus. ſed tpe mortis ſic. Jtem qn̄ cām exheredationis improbat heres ſuus. ꝛ ꝑ ſniam reſcindit. Jtē ſi teſtatoꝛ patiat capitis diminutioneꝫ: niſi iterum fiat ciuis romanus vel ſui iuris. Jtē ꝑ ſcdm̄ teſtm̄ reuocatoriū primi. Jtem ſi heres nō adiuit hereditatem: vel ante aditam deceſſit. vel conditio ſub q̄ inſtitutus fuit defecit ꝛ ſilia. de quibꝰ inſti. quibus modis teſta. infir. ꝑ totum. 8

¶ Vtrum legata facta in teſtō nullo vel irritando debeant? R. ꝙ ſi teſtm̄ eſt nullū ex ꝑteritione iam nati. vel rumpit ex ꝑteritione poſthumoꝝ: vel q̄ſi poſthumorū: vel reſcindit ꝑ ſniam ꝓpoſita querela de inofficioſo: vel cōtra tabulas. ſic legata debent. licꝫ inſtitutio nō teneat. C. de liberis ꝑteritis. autē. ex cā. Silr dic ſi teſtm̄ rumpitur ex falſa cā. vtputa A. inſtituit. B. et ſubſtituit eidem. B. C. moritur B. Teſtatoꝛ. A. facit aliud teſtm̄ dicens. qꝛ heredes hr̄e volui: et hr̄e nō poſſuꝫ. tu. D. eſto heres. licet. D. C. rumpat ꝗ̄tum ad inſtitutionē tn̄ legata debent. Si vō teſtm̄ ſit nullū: puta qꝛ inſtituit heredem nō capacē vel nullū. qꝛ nō fuerunt teſtes debiti. tunc an debeant legata eſt dn̄a inter doc. et dic 9

vt.ſ. Heres.§.v.

10 ¶Quid ſi teſtm̄ ſit cum clauſula in fine.ꝙ ſi nõ valet iure teſtamenti: valeat iure codicillorum ſaltem vel iure cuiuſcunqꝫ alterius vltime voluntatis valere voluit et tenere: Rñ.ꝙ ſi teſtm̄ patiat defectuꝫ vel iuris repugnantiã in his q̄ ſunt de ſubſtantia eius.nihil facit hec clauſula:niſi teſtet inter liberos ſm cõem opi. Si vo patiat defectum ſolennitatis debite p̄miſſe.ſic valebit iure codicillorũ.C.de codicillis.l.fi. dũmodo ſolennitas ſufficiens codicillo ſit appoſita.ſ.v.teſtes lꝫ nõ rogati.et ſic legata in eo relicta debent.inſti.de codicil.in princ. Et inſtitutio q̄ in eo erat ſcripta lꝫ directa videat. tñ in caſum fideicommiſſi conuertit.l. ſceuola.ff. ad treb. et ideo ab inteſtato venie͂tes accipie͂t hereditateꝫ.ꝛ q̄ſi rogati videant reſtituere tenent inſtituto per fideicõmiſſum.ar.C.de fideicõmiſſis.l.cam quã frater tuus.

11 ¶Vtruꝫ vltimũ teſtm̄ ſemp valeat: Rñ.ſm glo. in.c.licet.de cõſti.li.vj.ꝙ ſic. allegat caplm. vltima volũtas.xiij.q.ij.ff.de le.j.l.ſi mihi.etiã ſi de primo nõ faciat mentionẽ. Fallit in duobus caſibus. primus in teſtõ facto inter liberos.C.de teſt.aut.hoc inter liberos. Scdõs cum ipſe teſtator ſibi legem indixit.videlꝫ ſi fecero aliud teſtm̄ non valeat.niſi de alio fecero mentionẽ.tunc oportet faciat mentionẽ aliter nõ valeret vltimũ.ff.de le.iij.l.ſi quis. Item ſi ſcdm teſtm̄ ſit ſub conditõe q̄ eſt de p̄terito vel p̄ſenti.puta. inſtituo heredẽ ticiũ. ſi ſempronius eſt vel fuit conſul.tunc ſi conditio fuit vel eſt vera rũpit primum.Si vo nõ eſt vera nõ rumpit. Si vo teſtm̄ ſit ſub conditione futura.tunc ſi conditio eſt poſſibilis etiã ſi nõ adueniat rumpit primũ teſtm̄. Silr ſi cõditio ſit impoſſibilis habet ꝓ nõ adiecta et rumpit primũ teſtm̄.vt habes in.l. cum in ſcdo teſtõ.ff.de iniuſto ru.te.

12 ¶Que pena nõ implentis voluntatem defuncti: R.ꝙ aut eſt heres extraneus. ꝛ ſic pdit totaꝫ hereditatem de voto.c.licet.xj.q.j.ſiluеſter.de teſta.c. ſi heredes.Si vo heres eſt filius.tũc ſi hereditas eſt diuiſibilis amittet ſoluꝫ reſeruata ſibi legitima. C. de fideicõmiſ.aut.hoc amplius.Si aũt eſt indiuiſibilis:puta.q: ducacus.regnũ. et hmõi. ſic totam pdet.d.c.licet.in fi. et hoc intelligo in diſpoſitis in teſtõ que ipſo iure habent auctoritatem vt ſunt legata ꝛ ſubſtitõnes ꝛ hmõi. In alijs aũt neceſſario heres ſeruare nõ tenet. vt ſi p̄cipiat filijs ꝙ ſtẽt ſil' vſqꝫ ad tale tp̄s.vel ꝙ nubat tali:vel nõ nubat tali et hmõi.Sed ſi teſtator vult in hmõi heredẽ obligare efficaciter addiciat penam heredẽ damnãdo in legato p̄ſtando cũ pene.puta.petre heres meus dato.c.ticio.ſi tale quid nõ feceris ꝛc.quia ſic tenebit tale legatum.dũmodo qđ p̄cipit nõ ſit impoſſibile:vel turpe.vel contra leges. Inſti.de lega.§.pene quoqꝫ.

13 ¶Cuius expẽſis ſeruus fugitiuus legatus ſit querendus: R. Pan.in.c.indicante.de teſta.glo.in.l. cum ſeruus.ff.de le.j.diſtinguit quatuor tpa. Primum teſtamenti.et ſi tunc erat in fuga.ſic expenſis heredis.intellige ſi longe abſens erat.ſic ꝛ de alia re legata dicimus.vt in.l.cum res.ff.de le.j.ſecus ſi ꝓpe.Scdm tp̄s poſt teſtm̄ ꝛ ante mortẽ teſtatoris.ꝛ ſi tunc fugit expenſis legatarij.Terciũ poſt morteꝫ teſtatoris et ante additaꝫ hereditatẽ.et ſi tunc fugit culpa heredis.ſic tenet ad extimationẽ heres. ſi ſine culpa nõ tenet.niſi ꝑueniat ad eius manus. Et idem dic in.iiij.tpe.ſ.poſt additã hereditateꝫ. Rõ. quia ſicut heres liberat interitu rei relicte.intellige qñ res debet in ſpecie non in genere vl'in quãtitate.l.ꝙ te mihi.ff.ſi cer.pe.ſic et in fuga fui ſine ſua culpa liberatur. Sꝫ in primo caſu videtur teſtator ſic voluiſſe.

¶De detractione falcidie trebellianice ꝛ legitime. 14
vide.ſ.Legitima.et ſic diuide hereditatẽ in xij.vncias.ꝛ qui dꝫ habere legitimã accipiet quatuor vncias primo.Si poſtea dꝫ reſtituere alteri hereditatem detrahet quartã ꝑtem.ſ.duas vncias.ꝛ ſic medietatẽ reſtituet:vel quartã falcidiã.ꝛ quõ ceſſat vide.ſ.Legitima.

¶Vtrum inſtitutus heres in certa re poſſit detra 15
here trebellianicã: R.ꝙ non.ſed ſolum heres vniuerſalis.ita conſulunt Bal.ꝑ.l.primã.ff.ad.l.fa. et recitat Pa.in.c.raynutius. de teſta. ꝛ intelligit heredem vniuerſalẽ nõ ſolum qui inſtituit in ſolidũ. ſed etiã ille qui inſtituit in certa quota hereditatis ſicut videmus de falcidia q̄ detrahi põt ꝑ heredeꝫ conſtitutũ in dimidia portione hereditatis. vt ꝓbat in.c.raynaldus.extra eodem.

¶De executoribꝫ teſtõrum.vide executor. 16

¶In q̄ differt teſtm̄ a codicillo: R.q: in.viij. Pri 17
mo.q: in codicillis nõ põt fieri recta inſtitutio.ſed tñ fideicõmiſſaria.ſecus in teſtõ. Scdõ ꝙ ꝑ codicillum nõ adimit hereditas heredi. Inſtituto ꝑ teſtm̄ niſi in vno caſu.qñ in codicillo dicit heredeꝫ inſtitutum non mereri voluntatem ſuam.q: tunc tanq̄ indigno aufertur hereditas.ſiue ſit ſolus heres.ſiue ſit vnus de pluribꝫ. Idem dico de omnibꝫ ſi ſic dicat oẽs non mereri.l.diui ſeuerus ꝛ Antonius.ff.de addi.lega. In reliquis vo fideicommiſſis vel legatis in teſtõ bene põt ꝑ codicillum adimere inſti.de adop.lega.ꝑ totum. Tercio ꝙ exheredatõ nõ põt fieri ꝑ codicilluꝫ.inſti.de codicil.§. codicil. Quarto heredi pure cõſtituto in teſtõ nõ põt conditio adici in codicillo que obſit ſibi inſtituta de codicillis.§.et directo.Quinto q: heredi inſtituto in teſtõ non põt fieri ſubſtitutio directa in codicillo. licet facta trahat ad fideicõmiſſariam. q: videt teſtator rogare inſtitutum vt hereditatẽ reſtituat illi quem in codicillo ſubſtituit ei.l.ſceuola.ff.ad treb. Sexto q: in codicillo ſufficiunt.v.teſtes etiã nõ rogati.C.de codicil.l.vlti.Fallit hoc in codicillo cec. de quo.ſ.§.j.ſed in teſtõ.vij.rogati. et in codicillo teſtis nõ p̄t eſſe mulier.ſꝫ nõ in teſtõ.l. qui teſtõ.§. mulier in teſtõ.ff.de te. Septimo.q: põt quis decedere pluribꝫ codicillis relictis validis:niſi ſibi contradicãt.ff.de iure codici.l.diui.ſeuerus.ſed nõ pluribus teſtamentis.Octauo q: ſi quis dum eſſet filiuſfamilias fideicommiſſuꝫ i codicillis reliquerit. ꝛ poſtea paterfamilias deceſſerit eadẽ volũtate durante valebunt codicilli. Hoc aũt eſſe non poterit in teſtõ.ff.de le.iij.l.j.§.ſi filiuſfa. Ex quibꝫ ptꝫ ꝙ codicillus eſt quedã ſine inſtitutiõe diſpoſitio vltime

voluntatis. q: ſicut teſtm̄. ita codicillus morte con
firmaṫ. C. de cadu. tol. l. vnica.
18 ¶ Utrum heredis inſtitutio poſſit cōmitti in alte
rius volūtate expſſe: R. ꝙ non. immo oportet ꝙ
ore ꝓprio nomen heredis exprimat: vel ꝑ ꝓpriā ſcri
pturā. l. hac ꝯſultiſſima. ⁊ l. iubemus. C. eo. immo
tenuit Jo. an. in addi. ad Spe. eo. ti. poſt Albertū
papienſem. Qḋ ſi quis ad interrogationē alterius
puta dicētis: vis talē inſtituere heredē. Rñdeo ſic
non valere teſtm̄. q̄uis glo. in d. l. iubemus. teneat
contrariū. teneṫ tñ in. c. cum tibi. eo. ti. ꝙ de equita
te canonica valeret. Limitant hoc diſtinguendo.
Bar. Inno. ⁊ Hoſt. in. c. cū tibi. eo. ti. ꝙ aut com
mittiṫ in volūtate heredis. ſ. an voluerit eſſe heres
vel ne. ⁊ ſic valet. l. verba hec. ff. de cōdi. inſti. Aut
cōmittiṫ in volūtate alterius ab herede expſſe: vt
puta. inſtituo heredē quē ticius voluerit. ⁊ ſic non
valet. ff. de here. inſti. l. ſi q̇s ſemproniū. ⁊ l. captato
rias. Si tñ q̇s ita diceret. ꝯmitto oīa bona mea ar
bitrio ticij vel diſpoſitioni ticij valet. ⁊ ticius teneṫ
diſtribuere in pias cauſas. In quibus habemus
regulam iuris humani gentium et diuini: que eſt
ꝙ ꝑ omnibus diſpenſetur in religionē diuinā; vt
peccata elemoſynis redimanṫ. et ſic diſpēſando nō
poteſt velle aliud q̄ꝫ volūtas teſtatoris. Sed ſi di
ſpenſaret in ꝓphanis. cum nullam habeat regulā;
poſſet alio modo diſpenſare q̄ ſit voluntas teſtato
ris. et hoc ſequiṫ Bar. in. l. j. C. de ſa. ſan. ec. ⁊ Pa.
in. d. c. cum tibi.
19 ¶ Quid ſi tacite inſtitutio heredis cōmittaṫ alteri
us diſpoſitioni: R. ꝙ valet. l. ille inſtitutiōes. ff. de
here. inſti. et. l. nō nunq̄. ff. de condi. et de. et eodem
modo legatū tacite pōt cōmitti voluntati alterius
ff. de le. ij. l. j. ꝫ nō expſſe. ff. de le. j. l. captatorie. et dī
tacite alterius voluntati cōmittere ſic. Inſtituo te
heredem. vel lego hoc tibi ſi ticius capitoliū aſcen
derit. expſſe ṽo qñ dicit. Inſtituo illum heredem
quem ticius voluerit. vl' lego tale quid cui ſempro
nio placuerit.
20 ¶ Utrū inſtitutio poſſit fieri incerte ꝑſone: vtpu
ta. Inſtituo heredes meos paupes xp̄i: R. glo. in
d. c. cum tibi. ꝙ ſic. ⁊ ſm Bar. in. l. captatorias. C.
de teſta. mili. etiā ſi adderet. eligēdos ꝑ priorē talē ⁊
hmōi. ⁊ dicit ꝙ. d. l. loquiṫ qñ ius inſtitutionis cō
ferṫ in voluntatē alterius. Sed nō quando electio
ꝑſone ſolum. vt in caſu noſtro. ⁊ ideo non eſt con
traria.
21 ¶ Utrum inſtitutio heredis poſſit fieri ſub condi
tione: R. ꝙ ſic. dūmodo nō inſtituaṫ ad tp̄s certū
vtputa vſqꝫ ad paſcha: vl' ad tres annos. q: nō va
let talis conditio ⁊ viciaṫ. non tñ viciat. vt inſti. de
here. inſtituen. §. heres. ſed ad incertum pōt: vtpu
ta donec vixerit. vel talem inſtituo poſtq̄ abſolu
tus fuerit ab excōicatione. ff. de here. inſtituen. l. in
tp̄s. Fallit in milite qui pōt inſtituere etiam ad tp̄s
certum. l. miles ita. ff. de milita. teſta. Hic aduerte
ꝙ inſtitutus heres ad diem certū alio herede non
dato ſemp erit heres. vt in. l. hereditas ex die. ff. de
here. inſti. Et idem dic qñ inſtituiṫ ad diem incer
tum. quia nemo ꝓ parte poteſt decedere teſtatus.
et pro parte inteſtatus. l. ius noſtrum. ff. de re. iur.

Hoc tenet Jo. de vno. ⁊ Bald. et Ange. in. d. l. he
reditas. Ideo ſi quis inſtitueretur heres donec vixe
rit: alio nō dato herede erit ꝑpetuus. Hoc firmat
Bal. ⁊ Salice. in. l. extraneum. C. de here. inſti. et
Pau. de ca. in. l. certi. C. de teſta. mili. et licet Bar.
in. d. l. hereditas. teneat ꝙ ſi teſtator apte voluerit.
vt nō eſſet heres niſi in vita. vl' vſqꝫ ad talem diem
ꝙ nō erit ꝑpetuus. tñ cōiter doct. tenent cōtra eum
vt Dy. in. l. ſi quis ita heres inſtituaṫ excepto fun
do. ff. de here. inſti. Bal. ⁊ Ange. in. d. l. hereditas
et eſt verius. quia teſtator non poteſt ius accreſcen
di ꝓhibere. nec reſpectu rei. nec reſpectu tp̄is. quia
cauſa teſtati trahit ad ſe cauſam inteſtati. quia di
gnior. d. l. hereditas. facit. l. ſi miles vnum ex fun
do. ff. de teſta. mili. ⁊ ꝓbatur in. d. l. ſi quis. In lega
tis tamen bene poteſt prohibere ius accreſcendi. et
ita loquitur. l. dominus. ff. de vſufru. Secus in he
reditatibus. vt in. d. l. ſi quis. vbi inſtitutꝰ excepto
in fundo detracta mentione de fundo habebit to
tam hereditatem. Nam teſtator non poteſt facere
ꝙ iura [illegible] valeant in ſuo teſtamento. vt in autē.
vt cum de appel. cogno. §. ceterum. Poſſet tamen
dici ꝙ in conſcientia opi. Barto. eſt vera in eo qui
erat ſimplex. ⁊ hec ignorabat. Secus in eo qui hāc
diſpoſitionem iuris ſciebat. quia videtur voluiſſe
quod ius volebat. Item dic ꝙ poteſt inſtitui ſub
conditione. dūmodo conditio ſit poſſibilis ⁊ hone
ſta excepto filio qui non poteſt inſtitui ſub oīni cō
ditione. ſed ſub illa que eſt in ptāte inſtituentis. vt
in. l. ſuus q̇ꝫ in ꝑpam. ff. de here. inſti. Nam nō pōt
filius grauari in debito bonorū ſubſidio. C. de in
offi. te. l. qm̄ in priorib᷒.
¶ Utrū poſſit fieri inſtitutio heredis in certa pte: 22
R. ꝙ ſic. ſed ſi alius inſtituiṫ heres in vniuerſo erit
talis potius legatarius q̄ heres. l. quotiens. C. de
here. inſti. §. heres. poſſunt tñ plures inſtitui equis
portionib᷒. inſti. de here. inſti. §. ſi plures inſtituaṫ
et ꝑ capita. ⁊ partim ꝑ ſtirpes. vt in. d. §. ſi plures.
nota hic ꝙ inſtitutis plurib᷒ heredib᷒ diſtributio
fideicōmiſſorum in caſu in quo accreſcit heredib᷒
nō fiet ſm diſtributionē rerum in quas erant inſti
tuti. ſed ſm partē inſtitutorū equaliter. niſi volun
tas defuncti manifeſte contradicat. vt. l. quotiens.
§. ſi duo. ff. de here. inſtit. et. l. nunq̄. et. l. quotiens
ff. ad trebel.
¶ Quot modis fit inſtitutio heredis: R. duobus 23
modis. ſ. directe ⁊ oblique. Directa inſtitutio non
pōt fieri niſi in teſtō. ⁊ eſt qñ verbis rectis ſiue obli
quis recto iure inſtituiṫ heres ad quē vult teſtator
hereditatē ſuā. ſiue illud in quo inſtituit ꝑuenire ⁊
illud cape nullo mediante. Obliqua ṽo inſtitutio
ſiue fideicōmiſſaria hereditas relinqui pōt teſtō et
codicillo. ⁊ fit cum rogaṫ in codicillo heres inſtitu
tus in teſtō. vel heres ab inteſtato veniens vt here
ditatem reſtituat alteri. Is enī cui reſtituiṫ heredi
tas erit heres ꝑ fideicōmiſſum. Inſti. de codicil. §.
pe. ⁊ de fideicō. here. §. pe.
¶ Quot ſunt differentie heredum: R. ꝙ tres. nā;
quidam ſunt neceſſarij tm̄. ſicut ſi ſeruus inſtituaṫ 24
heres a dn̄o ſuo. ⁊ dī neceſſarius. quia velit nolit te
neṫ hereditatē etiam ſuſpectā adire. ſi mō cū here

ditatem conſequat̃ ſimul libertatem ex teſtamento
dñi ⁊ tẽpore mortis erat in poteſtate dñi. Alij ſunt
ſui et neceſſarij.et iſti ſunt liberi qui ſunt in poteſta
te teſtatoris tempore mortis. vt filiuſfamilias et de
ſcendentes ex maſculis filijs. Deſcendẽtes enĩ a fi
liabus ſunt in ptãte patris eorum vel aui paterni.
Sed eſt dr̃ia quia viuente filio meo me⁹ nepos nõ
erit mihi ſuus heres.ſed bene mortuo filio meo qꝛ
nihil eſt medium quo impediatur. ⁊ ſic de ceteris.
Et dicuntur ſui quia domeſtici.et quia viuo p̃re q̃
dammodo extimantur dñi. Neceſſarij võ quia de
iure ciuili cogebant̃ fieri inuiti heredes.ſed de iure
p̃torio pmittit̃ eis ab hereditate abſtinere ſi velint.
Alij ſunt extranei heredes. vt ſunt omnes qui nõ
ſunt ſub ptãte teſtatoris nec ſubiecti iuri eius. ſicut
ſunt filij emãcipati. filij etiam a matre inſtituti. qꝛ
femine nõ habent filios in ptãte. Probant̃ hec oĩa
inſti.de here.quali.in pãn. Item heres alius teſta
mentarius vt ille qui eſt in teſtõ ſcriptus. Alius ẽ
ſubſtitutus.ſ.qui alij ſubſtituit̃ heredi. Alius fidei
cõmiſſarius.cui ex fideicõmiſſo eſt here[..]tas reſti
tuta. Alius legitim⁹ vt iſte qui ipõ iure et ſine teſtõ
defuncto ſuccedit.

25 ℭ Vtrum ex p̃teritõe legitimi heredis teſtm̃ red
dat̃ nullũ: Rñ. q̃ ſic.ſi ſunt de illis ad quos ſtricto
iure legitĩa ſpectat hereditas. ⁊ niſi rite exheredẽt̃.
et q̃ ſũt tales aduerte q̃ ſũt tres linee ꝯſanguineoꝝ
ſcꝫ aſcẽdentiũ deſcendentiũ et collateraliũ. Teſta
tor aũt q̃diu habet aliquem de deſcendentibus te
net̃ illum heredem inſtituere: vel exheredare ſi eſt
cã.et ſi talem inſtituit: ſiue ſit filius. vel nepos mor
tuo filio. vel pnepos ⁊c̃.non tenet̃ de aliquo aſcen
dentium mentionem facere. qꝛ deſcendentes in in
finitũ p̃ferunt̃.inſti. de here.q̃ ab inteſta.in p̃n. de
ficiẽtibꝫ deſcẽdẽtibꝫ vl' exheredatis tenet̃ ſuos aſcen
dentes inſtituere vel exheredare. ſi quos habet. l.
quotiens. C.ad ſena.con.orfici. Collaterales autẽ
nunq̃ tenet̃ inſtituere vel exheredare. ſed deficien
tibus deſcendentibus vel aſcendẽtibus legitimis
Intellige nõ de illegitimis poteſt quos vult inſti
tuere heredes. ſiue attinentes. ſiue non attinentes
nulla facta mentione de collateralibus. verum eſt
q̃ frater rũpit teſtm̃ fratris. qñ inſtituit turpẽ pſo
nã.ſ.infamẽ.et ĩtellige de fr̃e ꝯſanguineo ⁊ vterino
vel ꝯſanguineo tm̃.nõ de vterino tm̃. C.de inoffi
te.l.fr̃es vterini. niſi in iſto caſu de aliq̃ re eũ inſti
tuerit. vel niſi crimen ingratitudinis in fratrẽ com
miſiſſet. vt in aut̃.de nup. §.ingratitudinis.

26 ℭ Sed nunquid teſtm̃ clerici vel ingredientis reli
gionem erit irritum ex p̃teritione legitimi heredis
R. q̃ nõ. per verbũ libere poſitum in.c.qꝛ nos.ex
tra co.ti.etiam qꝛ ſunt milites.ſicut no.glo.in.l.pe.
de teſta.mili.et ideo ſicut non rumpit̃ teſtm̃ militis
ex p̃teritione legitimarum pſonarum. ſic nec iſtoꝝ
hoc aperte ſentit Bart.in auten.ſi qua mulier. C.
de ſa.ſan.ec.de ingrediente religionem. ⁊ Pan.in.
d.c.tua nos.de ambobꝫ.et vide Fede.de ſenis con
ſilio.lv.et ſic põt intelligi aut̃.p̃ſbyteros. C.de epi.
et cle. Item volens intrare religionem põt ſine le
gitimo numero teſtium teſtari.et p pte decedere te
ſtatus.et p pte inteſtatus ſicut miles poteſt. p tex.

aut̃.ne mona. §.id.qꝫ iuncta.l.j.ff.de mili.teſt.facit
c.qui vere.xvj.q.j.tñ petere poterunt legitimam le
gitimi p̃teriti vigore.aut̃.ſi qua mulier. C.de ſacro
ſan.eccl.

ℭ Sed pone q̃ quis habet filios et filias tenet̃ ne 27
omnes inſtituere: R. q̃ ſic.omnes legitimos: vel
exheredare ſi quem nõ vult et ſubeſt cauſa.inſti.de
exhere.lib.in pãn.etiã filias dotatas. ſed ſm aliq̃s
ſufficit inſtituere ĩ dote. Alij vt Azo.dicũt q̃ opor
tet inſtituant̃ in aliquo modico p̃ter dotem ⁊ eſt tu
tius et etiam profeſſos in religionem. C.de epiſ. et
cle.l.ſi. §.hoc etiam cognitũ. Et idem dic in nepoti
bus qñ filij p̃mortui ſunt.inſti. de here.que ab in
teſta.deſe. §.ita demum.et etiã in poſthumis. C.de
poſtu.here.inſti.l.qđ certatum eſt.quis dicat̃ poſt
humus.vide Poſthumus.

ℭ In quota pte tenet̃ inſtituere tales: R.in quo 28
ta voluerit.q̃tumcunqꝫ minima.licet poſtea talis
aget ad ſupplementum legitime. tamen teſtamen
tum nõ rumpet. et dummodo ſit inſtitutus heres
non legatarius: puta qꝛ dicat.inſtituo talẽ meũ he
redem in tali. qꝛ ſi diceret lego filio meo talem do
mum nõ valeret.qꝛ eſſet p̃teritus.l. quotiẽs. C. de
here.inſti.

ℭ Vtrũ legitima poſſit tolli in totũ vel in pteꝫ per 29
ſtatuta vel cõſuetudinẽ. vide.s̃. Legitima. §.j.

ℭ Sed nunquid in legitima cõputabunt̃ oĩa q̃ p 30
uenerunt filio.dic vt.s̃. Legitima. §.xv.

ℭ Vtrum filius inſtitutus heres poſſit repudia 31
re hereditatẽ retẽta legitima: R. Pa.in.d.c. Ray.
nutius q̃ nõ. et hoc tenet Bar.in.l.gerit p here
de.ff.de acqui.here.et Bal.in.l.vnica. C.qñ nõ pe
tentium partes.et eadem rõne dic de patre.ſ.dece
dente ab inteſtato.qꝛ nõ põt p parte agnoſcere he
reditatẽ et p parte repudiare.ar.l.j. §. ſi ex fundo.
ff.de here.inſti.

ℭ Vtrum ſit aliquis caſus in quo poſthumus p̃ 32
teritus non rumpat teſtm̃: R. q̃ ſic.ſ.in teſtõ ma
tris que decedit in puerperio. ſed ſuccedet cũ alijs
fratribꝫ vl' nepotibus eq̃liter. Si tñ mater inſtituiſ
ſet extraneum aget de inoffi.te.et rumpet. C.de in
offi.te.l.ſi mater.

ℭ De cautela illius qui vult facere teſtamentuꝫ et 33
diſponere ſua in pias cauſas nec audet.ꝗ timet de
potentia aliquorũ. vide Pactuꝫ. §.xiiij.

TEſtes antiquitus ſuperſtites voca
bantur.eo q̃ ſupra cauſarum ſtatum p
ferebant.nunc parte nominis ablata te
ſtes vocantur. de verbo.ſignificatione.c.forus. §.
teſtes.

ℭ Quis põt eſſe teſtis: R. q̃ quilibet qui non pro 1
hibet̃: cum edictum de teſtibus ſit phibitorium: ſi
cut et de pcuratoribꝫ.ff.de pcu.l.mutus.de ſpon.
cum apud.

ℭ Que requiruntur in teſtibus: R. q̃ vij.condi 2
tiones.ſ.conditio.ſexus.etas.diſcretio.fama. fortu
na.fides. Prima conditio. vt non ſit ſeruus. quia
talis ſepe metu dñantis ſupprimit veritatẽ.d.c.fo
rus. C.de teſti.l.qñ liber. ⁊.iiij.q.iij. §. Item in cri
minalibus.

5 Utrum monachus ⁊ frater minor poſſit eſſe te-
ſtis: R. ꝙ ſic. ar. l. j. ff. de teſti. ⁊ ar. in aut. de mo. §.
cogitandū. no. Spec. in ti. de teſti. Facit rō pdicta
cum nō inueniat ꝓhibitum. et licet ſint mortui mū
do. non tamen ꝑ omnia. no. Pa. in. c. cum nūcius
eo. tit. Hoc limita verum coram iudice ſeculari de
licentia ſui ſuperioris. aliter non. vt tenet Spe. ibi
dem. et Jo. an. in addi. ibidē ⁊ Albri. in Rica. C.
de teſtibus. facit. c. monachi. xvj. q. j. ⁊. c. placuit. ij.
q. viij.
4 Sed nunquid ſi teſtificat ſine licentia: Rñ. ſm
Panor. in. c. j. de iura. calum. ꝙ nihilominus valet
Idem dicit Ange. in. §. ſi vo libertus. in aut. de te-
ſti. Ubi declarando. §. cogitandū. in aut. de mona
chis dicit ꝙ ſi clericus vel religioſus deponit vi co
ram iudice ſeculari ſine mandato ſupioris nō valꝫ
ſecus ſi volens. alle. c. teſtimonium. xj. q. ij. ⁊ no. in
d. c. j. Contrariū. ſ. ꝙ nō valeat. tenet Jo. an. in. d.
c. j. et eſt verius.
5 Secundo ſexus. vt non ſit mulier. quia licet de
iure ciuili admittatur in ciuilibus ⁊ criminalibus.
xv. q. iij. c. ex eo. ff. de teſta. l. qui teſtamento. §. mu
lier. inſtit. de teſta. §. teſtes. niſi in teſtamentis tm̄.
vt in prefatis. §. ſed in codicillis ⁊ alijs vltimis vo
luntatibus ſic ſm Accurſi. d. §. mulier. tamē de iu-
re canonico. quia varium ⁊ mutabile ſemꝑ femina
producit. d. c. forus. C. de inoff. teſta. l. filia. non ad
mittitur in criminalibus criminaliter. xxxiij. q. v.
mulierem. niſi in criminibus exceptis. ſ. ſymonia.
c. tanta. de ſymonia. Et ſic intellige. d. c. forus. In
ciuilibus autem ⁊ ſpiritualib9 ⁊ quibuſcunqꝫ alijs
et etiam vbi de crimine agitur ciuiliter. vt in denū
ciatione. aut etiam in inquiſitione. niſi vbi inueni-
tur prohibitum expreſſe vt in teſtō admittitur. no.
Jo. an. in additione ad Spec. eo. ti. Facit. c. qm̄. et
c. tam lr̄is. de teſtib9. ⁊ quō nō debet trahi ad iudi-
cium ꝓ teſtimonio. ſed ad eas mitti dī in. c. mulie-
res. de iudi. li. vj.
6 Tercio etas. vt nō ſit impubes. ſed pubes in cā
ciuili. In criminali vo requirit etas. xx. annorum.
ff. eo. l. inuiti. la. ij. ⁊. l. in teſtimoniū. iiij. q. iij. teſtes
7 Sed nunquid poterit pubes teſtificari de his q̄
vidit in īpubertate: R. ꝙ ſi erat doli capax quādo
vidit poterit. arg. inſti. de inuti. ſtipu. §. pupillus.
ff. de nego. ge. l. in negocijs. alś nō hoc no. xxxvij.
di. relatum.
8 Quarto diſcretio. vt non ſit furioſus. iij. q. vij.
§. tua. ⁊ hoc niſi habeat lucida interualla. arg. c. di
lectus. de ſponſ. xxxij. q. vij. neqꝫ furioſus. vij. q. j.
q̄uis.
9 Quinto fama. vt. ſ. nō ſit infamis. nō eni iuſticia
pōt habere cum hoīe ſcelerato cōmertiū. d. c. forus
§. fi. et in. c. teſtimoniū. in glo. eo. ti.
10 Sexto fortuna. nam diuiti magis credit. ff. de te
ſti. l. iij. C. ad. l. falci. aut. ſed conteſtor. Ideo pauꝑ
repellit ſi eſt talis conditiōis ꝙ pecunia corrumpi
poſſit. alś nō. ar. inſti. de ſuſpe. tuto. §. vlti. equalis
in opinione ſemꝑ diues ꝑponit. qꝛ potētiorib9 pa
res eſſe nō poſſumus. ff. de ali. iudicij mu. l. iij.
11 Septimo fides. qꝛ nullus infidelis cōtra fidelē
admittit. ij. q. vij. nō pōt. ff. de teſti. l. ij. nec hereti-
cus. de here. excōicamus. Addunt alia. v. que ali-
qn̄ repellunt.
Octauo conſanguinitas. vt. l. teſtis. ff. eo. dī te- 12
ſtis idone9 pater filio. aut filius patri nō eſt. ⁊. iiij.
q. iij. §. item teſtis. Qd̄ limita verū. vbi nō agit de
correctōe vel ꝓhibitiōe peccati. vel de illuminatōe
fidei. qꝛ ī iſtis vbi affectio carnalis cōiter nihil ope
rat valet. ſicut teſtimoniū xp̄i de p̄re. Et no. Pa. in
c. in omni. extra eo. ti.
Quid in matrimonijs. nunquid pater vel ma- 13
ter poſſit eſſe teſtis: R. Pa. in. c. videt nobis. qui
ma. accu. poſ. cōcludendo ſm. Hoſt. ꝙ ſi ſponſus
eſt ditior ⁊ nobilior nō credit eis. Si vo ē equalis
vel inferior ſic admittit. niſi appareat ex aliqua cā
filiam affectare matrimoniū. Tu vo dic. ꝙ iudex
attendet ſi ſponſa vel ſponſus eſt reportaturus cō
modum vel incōmodū honorem vel vituperiū ſic
admittet vel nō admittet. ar. l. iij. ff. eo. et bona glo.
in. c. ex lr̄is. extra eo. ti.
Nono familia. nam quos teſtes actor ꝓducit d 14
familia ſua non admittuntur. l. pe. ff. eo. nec famili
aris. C. de his qui ad eccle. confu. l. fi. §. ſane. iij. q.
v. c. j.
Sed nunquid illi de collegio admittunt ſuꝑ fa 15
cto vel nō facto a collegio ipſo: R. Pa. in. c. iij. loco
de ꝓba. ꝙ ſic. qn̄ eſt tale ꝙ ꝑ alios ꝓbari nō pt. ter.
eſt in. c. veniēs. extra eo. ti. ſicut. ⁊ pr̄ teſtis eſt ſuper
etate ⁊ gener ꝓ filio qui ſi. ſint leg. tranſmiſſe. ff. de
ꝓba. l. etiā matris. ⁊ in teſtō. de peculio caſtrenſi. l.
qui teſtō. §. j. ff. de teſta.
Utrum cum monaſteriū repetit ꝓfeſſum poſ- 16
ſint illi de conuentu adduci pro teſtibus ſuper pro
feſſione facta ab illo qui repetitur: Rñ. Panor. i. c.
nuper. eo. ti. ꝙ ſic. quia cauſa nō eſt ſingularis. ſed
monaſterij. et ſic nō dicunt teſtificari in cauſa pro-
pria. Unde etiam p̄latus fratrum minorꝫ poteſt
eſſe in iudicio repetēdo fratrem ſui ordinis: et mul
tomagis alij prelati. Idem dic de clericis in cauſa
eccleſie ſue ⁊ de ſingularibus in cauſa vniuerſitatis
quia non eſt cauſa ſingulorum. xij. q. ij. qui manu-
mittitur. Limita niſi tales ꝓ monaſterio vel vni-
uerſitate fuerint actores vel reſponſales. vt in. c. in
ſup. eo ti.
Decimo inimicos ⁊ multos alios repellere pōt 17
iudex ſeu admittere. qꝛ niſi in caſib9 expſſis a iure
dicendum eſt iudici. tu magis ſcire potes quis ad
mitti debeat vel repelli. ff. eo. l. iij. §. j. ſ. ex circūſtan
tijs et alijs affectionib9 ꝑticularib9.
Undecimo laicus contra clericum in cauſa cri- 18
minali cum criminaliter ꝓceditur non admittitur
ij. q. vij. c. ipſi.
Duodecimo ſocius criminis nō pōt eſſe teſtis. 19
lxxix. di. ſi quis. in glo. Fallit in crimine leſe maieſta
tis ⁊ ſymonie. vt in. d. glo. et hereſis.
Utrū in cā ꝓpria quis poſſit eſſe teſtis: Rñ. ꝙ 20
nō pōt negari quin aliqn̄ quis teſtificet in cā ꝓpria
attentis circūſtantijs ꝑſonarū ⁊ cauſe. vt in. c. fi. de
iureiu. ⁊ in. c. fi. eo. tit. li. vj. ⁊ expſſius in. c. ex rōne.
de ꝑcu. Facit quod no. Bart. in. l. admonendi. ff.
de iureiur. qui vult ꝙ qn̄ actor ſcit plene veritatē.
vtputa de mutuo a ſe facto. et eſt ꝑſona honeſta. ſi

habet ꝑ ſe vnum teſtem bonum deferet ei iuramē tum et faciet ꝓbationē perfectā.

21 ¶ Aduerte ꝙ tria detrahunt fidei teſtis ſi variat ſi vacillat. ſi negatiuam probare cōtendit. c. cum in eccleſia. de cauſa poſſid. et propꝛie. et ibi Panoꝛmita. diffuſe.

22 ¶ Quot teſtes in qualibet cauſa ſufficiāt: Rñ. in teſtamentis et codicillis. vide ſupꝛa Teſtamentū. §. iiij. In donatione cauſa moꝛtis requiruntur. v. C. de dona. cauſa moꝛtis. l. vlti. Similiter in contractu qui excedit librā auri facto in ſcriptis ab imperito in ciuitate. C. ſi cer. pe. autē. ſi nouo. Idem in eo qui vult probare ſolutionem debiti contracti in ſcriptis. C. eo. l. teſtium. In purgatione canonica preſbyteri. vij. requirūtur. ij. q. vij. ſimilium. In purgatione epiſcopi requiruntur. xij. ij. q. v. om̄ibꝫ in fi. Epiſcopus Cardinalis non debet condemnari niſi cum. lxxij. teſtibus. Preſbyter cardinalis cū. xliiij. Dyaconus cardinalis cum. xxiiij. Subdyaconus et inferioꝛes cardinales cum. vij. vt. ij. queſ. vij. preſul. et. c. ſe. Regulare autem eſt vt in oꝛe duoꝛum vel trium ſtet om̄e verbū: ſi modo ſunt omni exceptione maioꝛes. de teſti. c. cum eſſes. et. c. relatum. ſm̄ Hoſt.

23 ¶ Vtrum teſtes ſingulares probent regulariter: R. ſm̄ Panoꝛ. in. c. bone memoꝛie. el. j. de electi. ꝙ nō. Rō. q2 diuerſitas tempoꝛū pōt inducere diuerſitatem rerum. vt in. c. in pñtia. de ꝓba. Et dicunt teſtes ſingulares qñ deponunt ſup diuerſis factis ita ꝙ quilibet eſt ſingularis de facto ſuo reſpectu obiecti. Sed qñ obiectum ſup quo deponunt fuit repꝛeſentatum ſenſibꝫ teſtium eodem tpe: tunc ſunt conteſtes et non ſingulares. q2 tunc videnť deponere de facto eodem. concoꝛ. huic ſententie text. in. c. cum dilecti. de elec. ⁊. c. tam lr̃is. de teſti. Limita tñ ꝙ teſtes ſingulares non ꝓbant ꝓut limitat glo. in l. ob carmen. ff. de teſti. ⁊ Ange. in diſputatiōe que incipit Aſtenſ miles. Facit quod no. glo. ix. q. iij. c. nihilominus. ⁊. c. teſtes. ⁊ ꝑ Inno. ⁊ Joh. an. in. c. qualiter ⁊ qñ. el. ij. de accuſa. vbi patet ꝙ poſſidēs rem pōt ꝓbare ꝑ teſtes ſingulares. et ſic dic in ſimilibus.

24 ¶ Vtrum vnus teſtis ſufficiat: R. regulare eſt ꝙ vox vnius: vox nullius. ca. veniens. in fi. extra eo. tit. et. c. cum a nobis. eo. tit. ⁊. c. qñ. in fi. de ꝓba. tñ ſunt caſus in quibus valet. vt in papa. d. c. a nobis Item de conſuetudine curie ſtatur dicto cardinalis de his que dicta vel acta ſunt coꝛam eo. vt not. Hoſti. de appel. cōſtitutis. ij. Item in his in quibus nullum paratur ꝑiudicium. et vbi agitur ad peccatum impediendum. Facit. c. ſuper eo. el. ij. e. ti. no. glo. in. c. nuper. eo. titu. et. ij. q. j. multi. ⁊ ideo vnus impedit matrimonium contrahēdum. Itē valet de cōſenſu partiū. Item vbi teſtatoꝛ mandauit ſtari ſuper aliquibus dicto alicuius quem dicit informatum de ſua intentione. quia nihil poteſt ei opponi. vt no. Bar. in. l. teopompus. ff de dote ꝑle. no. Panoꝛ. in. c. in nomine dñi. eo. titu. Item ꝙ quis ſit confeſſus. ca. teſtimonium. eo. tit. Item de monitione charitatiue facta. ij. q. j. ſi peccauerit. extra eo. ti. c. in om̄i. Itē ſuper conſcia alicuius extra eodem tercio. ⁊. c. tam lr̃is. §. fi. de homic. ſignificaſti. el. j. §. fi. ⁊ multis alijs ſimilibus. vt in dicto vnius cum fama. d. c. lr̃is. et. c. veniens. c. mulieri. de iureiuran.

¶ Quomodo teſtificari debent: R. ꝙ pꝛimo regulariter non debent nec poſſunt recipi ante litis cōteſtationem. Fallit tamen hoc in. xx. caſibus. vide in. c. quoniam. vt li. non conte. et ibi glo. et Panoꝛ. 25

¶ Aduerte tamen ꝙ quādo ignoꝛatur perſona que commiſit maleficium teſtes poſſunt recipi. etiā ante citationem malefactoꝛis. iuxta no. per Inno. in c. bone. el. j. de elec. ſequitur Pa. in. c. in nomine domini. extra eo. ti. Secundo ꝙ non ſe ingerat. quia tunc repellitur tanꝗ̄ ſuſpectus. ar. l. vxoꝛ. §. j. ff. de falſ. et per Barto. in. l. que omnia. ff. de procurat. Facit. c. qualiter. de elec. tamen ſi non fuit citatus: ſed per partem productus iudici: non pꝛeſumitur ſe ingerere: vt tenēt domini de rota deciſione. cclx. Facit. c. conſtitutus. eodem titulo. et Panoꝛ. in. ca. in tua. de ſpon. Tercio ꝙ iuret tactis ſacroſanctis euāgelijs. niſi ſit epiſcopus vel ſacerdos. C. de epi. et cle. auten. ſed iudex. Iſti non iurauit ſuper libꝛo ſed ſuper pectoꝛe ſuo. de iuramen. calum. c. vltimo Quarto ꝙ vtraqꝫ pars ſit pꝛeſens: vel contumaciter abſens. dicto. c. in nomine domini. Quinto ꝙ viua voce deponat non in ſcriptis. c. a nobis. qui ma. accuſa. non poſſ. iij. q. ix. teſtes. Sexto. ꝙ teſtificetur de auditu pꝛopꝛio vel viſu. vt in. c. ij. de conſue. non de alieno. quia non eſt pꝛopꝛie teſtimonium: vt no. gloſa in. l. in ſumma. ff. de aqua pluuia. ar. Ratio. quia debet dicere de eo qđ factum eſt in pꝛeſentia ſua: vel dictum. c. teſtis. iij. q. ix. not. Panoꝛmi. in. capi. tam literis. eodem titulo. Et aduerte quia teſtis debet et poteſt teſtimonium dicere de viſu. ſi res de qua interrogatur ſubiaceat viſui: puta vidi quia verberauit talem et huiuſmodi. De auditu ſi ſubiacet ſono: puta dixit talia verba ⁊ huiuſmodi. et ſic de ceteris ſenſibus. Septimo ꝙ nō vacillet vel contraria pꝛoferat. vt in dicto. c. licet. ꝺ probat. Octauo. ꝙ nihil taceat de contingentibus ſuper quibus interrogatur. aliter eſſet falſus teſtis vt in. c. dilecti. de accu. vtputa expꝛimit ꝙ facit pro aliquo. ⁊ que contra eum eſſent tacet. Nono expꝛimat locum tempus ⁊ modum rei de qua perhibet teſtimonium. Decimo ꝙ ſolum teſtificeť ſup iuratis. ⁊ nō ſup alijs. q2 nō valeret. ar. c. de teſtibus. extra eo. ti.

26 ¶ Vtrum teſtis teneatur. perhibere teſtimoniū: Reſpon. Panoꝛ. in. c. j. de teſtibus. eo. poſt Arch. xxij. q. ij. §. item ꝙ ſi interrogatur a iudice pꝛopꝛio et de his de quibus poteſt interrogare. ſcilicet de manifeſtis vel de his de quibus infamia pꝛeceſſit. vt ſupꝛa Confeſſio delicti. in pꝛincipio. et Inquiſitio. celando veritatem moꝛtaliter peccat. de maio. ⁊ obedi. c. ij. xj. q. iij. qui reſiſtit. Secus vbi interrogatur de non ſpectantibus ad ſuū officium. Idem putat in quocunqꝫ qui pꝛoducitur in teſtem vl' celat veritatem. vt no. in. c. quiſquis. xj. q. iij. et tenetur ad reſtitutionem damni. q2 teſtis falſus dicať. l. nullum. C. de teſti. Idem ⁊ in eo qui habet ex officio dicere. Sed hoc non placet mihi: niſi limiteť in

ciuilibus. vel qñ in criminalibus ciuiliter agit᷑: ſeu ꝓ liberatione ꝓximi. ne indebite puniat᷑. Inno. in d. c. j. diſtinguit et bene. ꝙ qñ non eſt peccatum tacere illud ſup quo inducit᷑ non debet compelli. alſ ſic. Exemplum. agit᷑ cõtra aliquem ad penam tm̃. et ſic non eſt peccatum tacere. ar. ij. q. j. Si peccauerit: niſi ꝑſeuerare velit in peccato. ar. c. vt clericorũ. de vi. ⁊ ho. de. xxij. q. v. hoc videt᷑ vt pena reuocet a malo quos dei timor non reuocat. Intellige qñ peccatum non eſt oĩno occultum. ſed qui illud facit eſt infamatus aliqualiter de eo. q: tunc tenet᷑ requiſitus vt teſtis. Secus ſi requireret᷑ vt denunciator: cum non poſſit ꝓbare. vel quando ille de quo querit᷑ non eſt de tali aliquo modo infamatus. q: ſic non tenet᷑ niſi ſolum dicere illis qui poſſunt ꝓdeſſe ⁊ non obeſſe. vt. ſ. Inquiſitio. §. xj. ⁊ infra. §. xxv.

27 ¶ Utrum teſtis peccet mortaliter dicendo ſe inimicum alicuius cum non ſit vt euitet teſtimoniũ dicere: R. Panor. in. c. inquiſitõis. §. tercie. de accuſa. ꝙ ſic. quia dicit mendacium in damnum proximi. xxij. q. ij. ne qs. et de falſa. c. j. Limito hoc ver. quando requirit᷑ ꝓ damno euitando vel ꝓ debito conſequendo. ſecus vbi requirit᷑ ſolum ꝓ pena inferenda. niſi in caſu quo compellit᷑ a iudice. ordine iuris ſeruato.

28 ¶ Utrum teſtis qui recipit pecuniam vt non dicat veritatem peccet mortaliter: Rñ. ꝙ ſic. et tenet᷑ pena falſi. vt no. Bar. in. l. j. ff. qd cum eo. ⁊ Pa. in c. j. de cri. fal. et eſt turpe lucrum ⁊ cõtra bonos mores. l. iiij. ff. de condi. ob tur. cau. Silr̃ eſt turpe lucrum aliquid recipere ꝓ vero dicẽdo xiiij. q. v. nõ ſane. et tenet᷑ reſtituere ei qui dedit. ſi modo nõ dedit ad corrumpendum. ſed ad redimendam vexationem ſuã. Si vo dedit ex liberalitate. credo pauperibus ſit erogandum de bono conſilio. Expenſas tñ poteſt petere ⁊ recipere a ꝓducente eũ. iiij. q. iij. venturus.

29 ¶ Quid ſi quis iurauit teſtimonium nõ perhibere: R. temerarium eſt. et vbi eſt certum ꝙ tenetur ſub peccato ferre teſtimoniũ ꝓpria auctoritate põt contrauenire. alſ non. niſi auctoritate ſuperioris. xxij. q. iiij. in malis. etiam ſi ſciret ꝙ ipſe ſolus interfuiſſet et nõ poſſet ꝓbari niſi p eum ſm Goſ. quia dictum vnius facit ſemiplenam ꝓbationem. et delatio iuramẽti faceret plenã. C. de re. cre. l. in bone fidei. qd credo verum in caſu quo hoc fieri põt. alſ vbi nullum effectũ põt habere teſtimoniũ eius nõ credo teneat᷑. niſi ad p̃ceptũ ſuperioris cogeret᷑ mõ debito et ordine.

30 ¶ Utrum teſtis falſus ſemper peccet mortaliter: R. ꝙ falſum teſtimonium ſemper eſt peccatũ mortale. nec aliqua circũſtantia poteſt excuſari. ſi eſt cũ iuramento ſeu piurio factum. Si vo ſine periurio non ſemp erit mortale peccatũ. ſicut nec omne mẽdacium. Et hoc intelligo ꝙ ſit mortale qñ ſcienter fit. Secus ſi bene cogitando erraſſet. q: eſſet veniale etiam ſi iuraſſet. ⁊ tenet᷑ ad reſtitutionem totius damni dati ꝓximo qñ ſcienter vel ex ignorãtia indebita falſum teſtimoniũ dixit. l. generalr. §. illud. ff de calum. ⁊. xvij. q. iiij. Si quis in atrio.

¶ Utrum teſtes ſuper occultis circumſtantijs criminis ſint interrogandi: Rñ. Panor. i. c. qualiter et quando. el. ij. de accu. ꝙ ſic. ſm Inno. et. Hoſt. quando crimen non eſt occultum. et quando talis contra quem teſtificatur eſt infamatus. et etiam ſi iuraſſet nõ reuelare. quia tale iuramẽtum eſt temerariũ. c. j. de cri. fal. ⁊. c. intimauit. de teſti. niſi ſciret in confeſſione ſacramentali. quia ſic ſcit vt deus et ꝓducitur vt homo. vt in. c. ſi ſacerdos. de offi. ord. et. c. dilectus. de exceſ. pla. De hoc vide. ſ. Inquiſitio. §. xj. 31

¶ Utrum ꝓſonete ſiue mediatores compellãtur teſtificari: Rñ. Panor. i. c. dilectorũ. de teſti. ꝙ ſic. ſi partes ambe conſentiunt. Si ambe diſſentiunt. non poſſunt. Si vna conſentit altera nõ: compelli nõ poſſunt. ſed teſtificari poſſunt ſi volunt. in aut. de teſti. §. qm̃ vo. 32

¶ Utrum teſtis teneat᷑ perhibere teſtimoniũ de his que ſibi ſunt dicta in ſecreto: R. ſm Tho. ſcd̃a ſcd̃e. q. lxx. ꝙ ſunt aliqua que ſtatim vt homo ſcit tenetur ꝓpalare his qui poſſunt ꝓdeſſe. ſicut ſi quis contaminaret multitudinem: vel vbi aliqd malũ ꝓximo ſpũale vel temporale immineret. et ad iſta celanda nemo poteſt obligari. quia frangeret fidẽ quã alteri debet. Sunt alia que nõ ſunt talis qualitatis. et ideo obligare ſe põt quis ad celandum. ⁊ talia etiam ad p̃ceptum ſupioris non tenet᷑ reuelare. q: nihil põt p̃cipi homini. qd ſit cõtra ius naturale de ſe. Sanctus vo Bona. in. iiij. diſ. j. dicit ꝙ etiam tenet᷑. quia intelligit᷑ in tali ꝓmiſſione: excepta auctoritas ſuperioris. Sed tu concorda verũ qñ ſupior hoc requirit ex aliquo bono reſpectu. et vt pater ꝓuideat et dictum ſancti Tho. intelligit᷑ qñ ſolum vt puniat vel de alio de quo non ꝑtinet inquirere. 33

Theſaurus

Vide ſupra Inuẽta. §. j.

Timor

quidam filialis quo homo timet offenſam dei: quẽ diligit. et timet ab eo ſepari. xxiij. q. vj. §. ex his. ꝓpe finẽ. Et iſte ſemp bonus ⁊ ſanctus. iuxta illud ps. Timor dñi ſanctus ꝑmanet. Alius ſeruilis ⁊ iſte cauſat᷑ ex amore ſui. vnde q: pena eſt detrimentũ ꝓprij boni q̃ eam timet. d. §. ex his. ⁊ iſte aliqñ eſt cum charitate. ſicut cum qui ſil timet ⁊ ꝓpter penam et ꝓpter culpã ⁊ iſte timor dr̃ initialis. q: eſt principiũ cõuertendi. de pe. diſ. ij. ſicut ſeta. Aliqñ eſt ſine charitate. ⁊ tunc ſemp malus nõ in ſe: ſ3 q: a mala procedit radice. ſ. ab inordinato amore ſui. Alius eſt timor mũdanus quo hõ disiungit᷑ a deo ꝓpter mundana quibꝫ innitit᷑ tanq̃ fini. xvj. q. ij. c. j. poſt mediũ. et iſte ſemp eſt peccatũ mortale. Si tñ in mũdanis nõ conſtitueret finẽ. i. nõ eſſet paratus facere cõtra dei p̃cepta ſic eſſet pctñ veniale. ſicut cum retrahit᷑ a bono: qd eſt de ꝑfectõe. vel põt eſſe nullũ pctñ. qñ quis rõnabilem cãm habet timendi ſm Ale. ſcd̃a ſcd̃e ti. de timore.

¶ Utrum timor excuſet a peccato: R. ꝙ nõ ex toto. ſ. qñ ſit mortale ſi illud qd fit ſit cõtra p̃cepta dei xxxij. q. v. ita ne. ⁊ qd me. cã. c. ſacris. In alijs quõ excuſet. vide. ſ. Metus. §. vj. 1

2 ¶ Timor ex accidia aliqñ ꝓuenit: aliqñ ex aliquo cōminato vel accidenti. et dicit̃ timor filia accidie. ⁊ eſt peccatum mortale qñ ex timore facit contra dei precepta. alꝰ veniale.

Olerantia tunc bona ē quãdo quis patienter tolerat ea q̃ ſolū ſunt ad ꝓpriū detrimentū ſiue in corporalibꝰ: ſiue ī temporalibꝰ ſiue qñ aliq̃ tolerant̃ ꝓpter maius malū euitandū. et de hac habes. iiij. di. deniq̃z. lxvij. diſt. omnes. in fi. lxxxvj. diſt. in ſcripturis. xlv. di. licet. vj. q. j. ſunt plurimi. et. c. ex merito. xxiij. q. iiij. ex differentie. et. iiij. q. Hec aūt. Mala vo eſt cū tolerant̃ ea que ſunt improprie ſalutis detrimentum: vel mali vbi nō eſt periculū maioris mali vl' ſcandali. et aliqñ eſt pctm̄ mortale. aliqñ veniale. ⁊ de hac habes Correctio. j. §. iij.

Onſura clericalis vide Clericus. iiij. §. j.

Orneamentum dicit̃ qñ circuiendo ſe percutiūt ad oſtenſionē viriū aliq̃ ex condicto. de tor. c. j.

1 ¶ Utrum torneamentum ſit prohibitū? Rñ. ſm Hoſt. in. c. j. eo. ti. et ſequit̃ Pa. q ſic. et omnis ludus etiam ad oſtentationē virium factus: ex quo imminet periculum mortis ꝓbabiliter. et nedum de iure canonico: vt in. d. c. j. ſed etiam de iure ciuili. C. de gladia. l. vnica. et. l. j. §. Item ſenatus. ff. de poſtul. debet intelligi de alio ludo. quia vt dicit̃ in aut. vt omnes obe. iudi. §. j. Fortitudo ſine iuſticia nō eſt laudabilis. et loquit̃ ibi de fortitudine q̃ exercet̃ cum armis. ſic nec iſtud: cum ibi non poſſit eſſe iuſticia ꝓpter rōnem que in. d. c. j. ponit̃. Alius autem ludus cauſa virtutis experiende vbi nullum imminet ꝑiculum mortis licz ſm Hoſti. etiam de iure canonico et caſus cōtingens nō imputabit̃. l. qua actione. §. ſi quis. ff. ad. l. aquil. et ſm hoc potes ſcire qñ haſtiludia licent. ⁊ qñ nō. q̊d no.

2 ¶ Utrum moriens in torneamentis ſit priuãdus eccleſiaſtica ſepultura? R. Pa. in. d. c. j. q ſi acceſſerit cauſa pugnandi ſic priuat̃. licet penitentia ei cōcedat̃. Si vo venit cauſa videndi vel repetendi debitum: aut quacunq̃z alia ex cauſa q̃ꝫ pugnandi ſic non priuatur. niſi cōſtet mortuū in pctō mortali.

3 ¶ Utrum cum aliquis in torneamentis occiditur vel mutilat̃ ſint irregulares omnes qui illuc venerant cā pugnandi. licet ipſi nō occiderint vel mutilauerint? R. ſm Hoſtie. ⁊ Goſ. q ſic. ſicut ille qui in bello illicito intereſt cā bellãdi. xv. q. j. c. ſi. de pe. diſ. j. ſi quis cum telo. ij. diſ. ſi quis poſt acceptam. Sed epūs poteſt diſpenſare. ſicut dictum eſt. ſ. Irregularitas. de exiſtētibꝰ in bello iniuſto nō occidētibus.

Orpor eſt filia accidie. ⁊ diuidit̃ ī tria. Primum eſt ocioſitas nihil operãs que eſt cauſa multoꝝ peccatoꝝ. de conſe. di. v. nunq̃. de renun. c. niſi. ⁊ ſemp eſt mortale peccatum cum omittit neceſſaria ex ea. Secundum pigricia que tarde facit bona: puta tarde vadit ad eccleſiam ad predicationem et huiuſmodi. Tercium dicit̃ tepiditas. que facit bona: ſed non cum ea diligentia ⁊ feruore. ſed tepide. ⁊ dicit̃ etiā ſomnolentia. que tria ſiſr ponit Gregorius ſub vno ſcz torpor circa precepta. q̃ qñ q̃z eſt mortalis aliqñ venialis. hec Tho. ſcda ſcde. q. xxv.

Orturam alicui faciens iudex ſine indicijs ꝑcedentibus peccat mortaliter. quia non debet vt no. C. de ſeruis fug. l. quicunq̃z. ff. de queſti. l. maritus. C. ad. l. iuli. maie. l. ſi quis alicui. vbi glo. ⁊ Bald. Idem dic quando torquet quos de iure torquere nō pt. ſicut ſūt minores. xiiij. annorum. licz cedi poſſint. l. cum ſileianum. C. ad ſil. Item milites mulierem ꝑgnantem et hmōi. Idez dic qñ torquet indirecte dans alicui ſalſa ad comedendum vt ſiti cruciet̃. vel qñ ſepius torquet̃ nullis nouis indicijs apparentibꝰ: ſufficiunt tñ variationes ſm Inno. in. c. qñ de ꝓba. ⁊ Bar. in. l. de minore. §. pe. ff. de queſti. puta q vno ſero dicat de vno. et alio ſero de alio.

¶ Sed que indicia ⁊ qualia requirant̃ ad torturā. vide. ſ. Indicium. Arbitrari tamen habet qui publicam auctoritatē exercet qualia indicia ſufficiant C. de queſti. l. milites. §. oportet. et. d. l. de minore. §. tormenta. no. Innocen. c. pe. de no. ope. nunc. et Bal. de pace. te. et eius viola. c. j. Sed videat vt reguleẗ arbitrium eius ſm rōnez. q iniq̃ue torquēs vltra peccatum mortale tenet̃ de iniuria ⁊ damno leſo ſatiſfacere. 1

Tranſactio eſt de re dubia et lite incerta et necdum finita non gratuita pactio. ſed aliquo dato: vel retento vel ꝓmiſſo. ff. de tranſact. l. j. extra eo. tit. c. ſup eo. C. eo. ti. l. tranſactio. Litem intellige pñtem vel futuram quia añ litem ex quo diſcordia eſt orta tranſigi poteſt. ff. de cōdi. inde. l. elegãter. §. ſi quis poſt. Unde tranſactio dicit̃ quaſi actiōis tranſitio eo q qui tranſigit ab actione trãſit et diſcedit. Et ſic ꝓprie dr̃ tranſigere is qui agit. C. eo. ti. l. ij. Et differt tranſactio a pacto et cōpoſitōe que pñt fieri amicabiliter nullo dato vel retento. extra eo. ti. c. ſup eo.

¶ Quis pōt tranſigere? R. q qui pōt donare. vide. ſ. Donatio. j. Item dñs rerum ſiue actionū tutor curator ⁊ ꝓcurator: ſi habet ſpãle mandatū: vel liberā adminiſtrationē bonorū vel cauſe. ff. de procur. l. ꝓcurator cui libera. et. l. mandato. c. ad agendum. §. j. de ꝓcura. li. vj. 1

¶ Utrum ꝑlatus in cauſis eccleſie poſſit tranſigere ſine cōſenſu capli? Rñ. q nō. extra eo. ti. ꝯtingit. 2

¶ De quibꝰ pōt fieri tranſactio? R. q de ciuilibus ff. ⁊ C. eo. ti. ꝑ totum. De criminalibꝰ diſtinguendū eſt vt. ſ. Accuſatio. §. xxj. 3

¶ Utrum in rebus ſpũalibꝰ poſſit tranſigi? R. q aut petit̃ eccleſia ab alia eccleſia ſibi deberi ſubijci in iure inſtitutōis correctōis ⁊ ſacroꝝ ꝑceptōne vl' epūs petit iura epãlia in aliqua eccleſia. Et ſic de ſpũali ad ſpũale pōt fieri: puta q remittat̃ inſtitutio vel aliquod ſacrm̄. et aliud ſpũale ꝑſtetur. c. ad 4

queſtiones.de re.pmu.Sed de ſpūali ad tpale nō
licet.extra co.t.c.cōſtitutus.ꝛ de re.pmu.c.vl.Ad
uerte tñ ꝗ vbi noīe ſubiectōis petunt ſpūalia ſil'ꝛ
tpalia.ſicut cū eps petit a quadam eccleſia ſibi ſb-
iecta ꝗ ab eo papiant conſecratiōes eccleſiarum.
ordinatōes clericoꝝ ꝛ ſimilia ſpūalia.ꝛ nihilomi-
nus petit aliqua tpalia.vtpote ptem vel annuam
penſionem rōne illoꝝ tpalium poſſꝫ tranſactio
fieri cum tpali ꝛ ſibi annua penſio dari.ar.c.cū ve
nerabilis.de cenſi.et de reli.do.cōſtitutus.Aut pe
titur res tpalis vt ꝓprietas.vt cuꝫ eccleſia petit de
cimas et predijs in ſua parochia conſtitutis.ꝛ tūc
diſtingue.q: ſi agit contra eccleſiaſticā pſonā.ꝛ ſic
pōt fieri tranſactio auctoritate epī vel archiepī.et
erit ppetua.c.ſtatuimus.extra co.t.ſi fit ſine aucto
ritate epī valet.ſed eſt tpalis.nec excedit vitam trā
ſigentis.extra co.ti.c.de cetero.niſi p papaꝫ fuerit
confirmata.co.ti.veniens.Aut agit cōtra laicū.et
tunc ſi agit de pceptis ꝛ ſubtractis pōt fieri.c.cum
aplica.de his que fi.a pla.ſꝫ nō de futuris.xvj.q.
vij.decimas quas.Unde nō pōt fieri compoſitō
nec trāſactio cū laicis.vt minus ſoluant:niſi aucto
ritate pape.c.pe.de confir.vti.vel inuti.Aut petit
res ſpūalis vt bñficiū:puta quia dicit ſe electū vel
canonice in eo fuiſſe inſtitutū.ꝛ tunc tranſactio fie
ri nō pōt ſine ſymonia.ſꝫ bene amicabilis cōpoſi-
tio.extra co.ti.c.ſup eo.ſ.vtꝙ ille qui ius nō habꝫ
vel nō credit habere penitus renunciet iuri ſuo ſi
ne aliqua datione.vel vt ille qui habet ius recipia
tur ſine datiōe.ſi tñ neuter litigantiū poſſideret:ſꝫ
vterqꝫ contendit aliqō bñficiū ſibi dari tunc valet
trāſactio.de elec.c.cū inter.R.de pben.niſi eſſent.
no.Jo.j.q.iij.ea que.Et breuius cōclude ꝗ ſpūa-
le cū ſpūali eiuſdē generis:puta de iure decimatio
nis iſtius eccleſie cū illo illius eccleſie pōt fieri trāſ
actio:ſed de ſpūali ad ſpūale alterius generis non
licet ſm Ber.in.c.ſup eo.et eſt tutius.quis Jnn.
in.d.c.ſtatuimus.et tex.cū glo.in.d.c.ad qōnes.
videant indiſtincte tenere ꝗ licet de ſpūali ad ſpi-
rituale.

5 Utrū tranſactio facta ꝓpter indebitā obligatio
nē ſaltem iure naturali excuſet eum qui aliqd reci
pit:vt eam obligationē remitteret? Rñ.ꝗ non.ſꝫ
reſtituere tenet.l.pſes ꝓuincie.C.de tranſac.ꝛ.l.
ſi.ff.de dolo.et glo.in.c.ſup eo.de trāſac.dicit ꝗ ſi
euidens eſt calumnia nō tenet tranſactio.l.in ſum
ma.ſ.R.ff.de condi.inde.

6 Utruꝫ diſpoſitio legis ſi quis maior.C.de trāſ
ac.poſſit teneri in cōſciētia? Rñ.ꝗ ſic.quia impe-
rator in penam nō obſeruantis potuit hoc facere.
et.d.l.ſi quis maior.hoc vult vt ille qui tranſactio
nem iurauit ꝛ voluntarie nō ſeruat cōuenta:vt ſit
infamis.intellige hoc ſi condemnet.Jtem eſt pri-
uatus ipſo iure actione quam habebat cōtra illuꝫ
cum quo tranſactionē fecit.Jteꝫ ſi quid habuit p
ipſam tranſactionem.ſiue pecuniam.ſiue rem te-
netur eam reſtituere.ꝛ omne emolumētum qō ex
ea habuit.qō credo verum.quo ad conſciam poſt
condemnationem.ſed ſi ante:niſi quatenus dam
nificatus eſt ille cum quo trāſegit vel ex debito an
tea debeat habere.

ranſitus de vna religiōe ad ali-
am.vide ſupra Religi
1 oſus.§.xxviij.
Eps tranſire nō pōt ad aliā eccleſiā 1
ſine licētia pape.vij.q.j.mutatōes.de tranſla.epi.
c.inter corpalia.Jnferior pōt cum licētia ſui plati.
ar.lviij.di.c.ij.ix.q.iij.cōqueſtus.
Tranſiſſe dr aliquis cū corpalē poſſeſſionē ob- 2
tinuit de illa ad quā trāſiuit.xxj.q.ij.ſi quis iā trāſ
latus ꝛ confirmationē obtinuit.alias ſecus.lxxx-
ij.di.ſi qui epī.de elec.c.cum in cunctis.

reuga eſt ſecuritas pſtita pſonis
et rebus ad tps cōceſſa di-
ſcordia nondū finita.ꝛ vocat fedus vl'
inducia.ff.de capti.et poſtli.re.l.nō du
bito.ꝛ.l.poſtliminiū.§.inducie.
Quot ſunt ſpēs? Rñ.due.Prima cōuentiona- 1
lis et hec ſeruāda eſt etiā infidelib⁹.xxiij.q.j.noli.
Alia canonica.de qua extra eo.ti.c.j.Sed hodie
nō ſeruat:et male.ſed nō inſiſto.quia ſatis patet p
ea que dixi ſ.Bellum.

ributum vide ſ.Jmmunitas
§.xxxvj.ꝛ ſ.munus.

ribulatio eſt medicina pſerua-
tiua.v.q.v.non om-
nis.Aliqñ ad meritum.vij.q.j.aduer-
ſitas.xj.q.iij.in cunctis.Aliqñ ad purgādū.vj.q.
j.ſunt plurimi.

riſticia de morte ſuoꝝ ꝓhibetur
xiij.q.ij.ꝙ prepoſteruꝫ.et
§.hoc autem.

urpelucrum dr quicqd acq
ritur ex cā in-
honeſta vel improbāda.facit.c.qñ mil'
ti.xiiij.q.iiij.ꝛ.xxj.q.j.c.j.in prin.
Turpia lucra ſunt ab heredib⁹ extorquenda.l. 1
in heredem.ff.de calum.
Utruꝫ de turpiter acquiſitis poſſit fieri elemo- 2
ſyna.vide elemoſyna.§.viij.et an ſit neceſſario re-
ſtituenda.vide Reſtō.j.ſub lrā Turpelucrū.

umor mentis eſt filia ire.q̄ eſt qui
dam conat⁹ſeu audacia ho
minis intentātis vindictā.et eſt qñ qs
implicat mētē deliberate in varijs mo
dis et vijs quibus poſſet ꝓximuꝫ offendere.q̄ eo
modo eſt mortalis q̄ ira ex qua ꝓcedit.de quo vi
de ſ.Jra in prin.

utela eſt triplex.Alia legitima.vt
illa que differt a lege.qñ nul
1 lus tutor datus ē a patre filio in teſtō
quā ille qui deberet ab inteſtato ſucce-
dere tenet hmōi tutelam accipe.Alia teſtamenta
ria:vt qñ pater in teſtō dat filio tutorē.Alia dati-
ua.ſ.q̄ dat a iudice qñ nullo tutore dato in teſtō.ꝛ
nullis extantib⁹ cōſanguineis idoneis ad tutelam
iudex ex officio ſuo dat tutorem.et durat tutelā vſ
qꝫ ad.xiiij.annū cōpletū.ꝛ inde incipit cura:q̄ du
rat vſqꝫ ad.xxv.annum cōpletum.inſti.qui.mo.
tu.fi.et inſti.de curato.
Utrum clerici teneant ſuſcipe tutelam? Rñ.ꝗ 1
nec clerici nec monachi aut epī cogunt vllā tutelā

accipere. Clericus tñ et ep̄s poſſunt ſuſcipere legittimam ſi volunt. teſtamentariã vel datiuam non poſſunt. Similiter oẽs religioſi clerici vel ep̄i tenẽtur recipe tutelam miſerabiliũ pſonarũ. ꝟ religioſi cum licentia ſuorũ p̄latorũ poſſunt etiam recipere legittimã. vt. xvj. q. j. mõachi. Et ſic ꝯcorda. lxxxviij di. c. j. ꝛ ſi. xvj. q. j. generaliter. xij. q. iij. Cyprianus. lxxxvi. di. puenit.

2 ¶ Quid ptinet ad officiũ tutorũ. R̃n. tria. Primũ vt pupillos a criminibus intactos cõſeruent. Secundũ ꝙ res eorũ ab iniuria p̄ſeruent. xij. q. j. c. j. facit. l. j. ff. de tutel. Vñ tutores dicti ſunt quaſi tuitores i. d. l. j. Terciũ ꝙ pecuniã eorũ vel bona mobilia que ad nihilũ valent eis ſuata cõuertãt in p̄dijs. ex quibus ꝑcipiant aliquem fructũ. quia ſm Bar. in. l. tutor qui reptorium. §. j. ff. de admini. tu. ſi tutor pecuniã pupilli non ponit in p̄dijs tenetur pupillo ad fructus quos poterat habere deductis expenſis et periculis. Quod limita verũ ſi potuit emere. puta erant qui volebant vendere. vel alio modo licite lucrari poterat alias non. Idem dic vbi eſſet ſtatutũ. vt Ianue ꝙ oĩa bona mobilia diſtraherent̃ et venderent̃. vt de pecunia acq̃reret pupillus lucrũ. Si tutor non fecit cũ potuerit tenet̃ ad intereſſe. Et Bal. in. l. fi. C. de condi. inde. et Iohãnes de anania in. c. qꝛ in omnibus. de vſu. tenent ꝙ vbicunqꝫ olim tutor tenebat̃ fenerari de pecunia pupilli. ꝙ hodie cũ vſure ſint ꝓhibite tenet̃ pecuniam pupilli ponere in iuſtã negociationẽ ad partẽ lucri et dãni. Aduerte o tutor ꝙ ſi vis eſſe tutus. ꝙ non tenearis. nec tu nec heredes tui ꝓ aliquo facto ꝓ pupillo illud fac cũ cõſilio coniunctorũ pupilli et facias poni in inſtrumento. qꝛ conſiliũ ꝓpinquorũ facit p̄ſumptionem ꝙ dolus et culpa abeſt a tutore. ar. l. etiam. C. ſi tutor vel cura. inter. ſm Bal. in. l. pola. C. d̾ his q̃. vt indig. De hoc vide quõ tenet̃ tutor ſ. Clericus. ꝑij. §. v. et. vij.

3 ¶ Utrũ tutor teneat̃ facere inuẽtariũ de reb⁹ pupilli. R̃n. ꝙ ſic niſi cauſa neceſſaria vel iuſtiſſima impediat̃. tex ẽ in. l. tutor qui reptorium. ff. de admi. tu. Idem dic ſm Bar. ibidem de curatore. et cauſa neceſſaria dicit̃ ſm eundem Bar. ex parte tutoris morbus. puta quia podagroſus et huiuſmodi impeditus eſt. vel ex parte rei. qꝛ non reperit̃ adhibita diligẽs inquiſitio. Cauſa vero iuſtiſſima dicit̃ ſi teſtator remiſit confectionem inuentarij. vt i. l. fi. C. ar. tute. Quod limitat Bar. vbi ſ. niſi ex cauſa iudici aliter videat̃. vt in. l. in confirmando. et. l. vtilem. ff. de confir. tu. Fallit hoc i duobus caſibus in quibus non tenet̃ facere inuẽtariũ ſm Bar. vbi ſ. Primus ſi cõſuetudo eſſet vt non fieret. Secundus ſi iudex ex cauſa remitteret qꝛ poſſet.

4 ¶ Qñ tenet̃ facere. R. ſm Bar. vbi ſ. ꝙ glo. ibidem et cõiter doc. tenent ꝙ mox. i. q̃primum poterit. facit. l. hec conditio. ff. de cõdi. et de. aliter videtur in dolo. Intellige ſi adminiſtrauit. alias nõ Item non videtur in dolo ſi fecit illa que dilatiõꝫ non recipiũt. vel q̃ neceſſario p̄cedunt confectionẽ inuẽtarij. vt ꝑſcrutatio ſubſtancie hereditarie. vel ea que nullo modo poſſunt obeſſe pupillo. ꝟ bene ꝓdeſſe. qꝛ talia agendo ante cõfectionẽ inuẽtarij nõ p̄ſumit̃ in dolo ſm Bar. vbi ſ.

5 ¶ Qualiter debet fieri. R̃n. tex in. l. tutores. C. de admini. tu. ꝙ in p̄ſentia publicarũ pſonarũ. Glo. tñ ibidem dicit ꝙ ſufficit vnus notarius. p̄ſentia vero iudicis nõ ẽ neceſſaria ſm Bar. vbi ſ. et cõiter doc. niſi vt faciat fidẽ cõtra debitores noim q̃rũ noia ſcribunt̃ i inuẽtario. Et ita tenẽ q̃uis gl. in. d. l. tutor teneat ꝙ ẽ neceſſaria.

6 ¶ De q̃bus dꝫ fieri inuẽtariũ. R̃n. tex in. d. l. tutores. ꝙ oim rerũ. i. corpaliũ ſm Bar. vbi ſ. et inſtrumentorũ. i. oim iuriũ incorpaliũ. de q̃b⁹ apparent inſtrumenta ſeu ꝓbationes in bonis pupilli. de alijs non.

7 ¶ Quõ mater ꝑdit tutelã filij. R̃n. Pa. in. c. vroratus. de puer. cõiu. ꝙ dupliciter. Primo ſi trãſit ad ſc̃das nuptias. Sc̃do ſi incõtinenter viuit. de hoc eſt glo. quã ſequit̃ Bar. in autẽ. niſi et autẽ. C. qñ mulier tu. offi. fun. põt. facit tex. in. l. fi. co. ti. vbi req̃rit̃ ꝙ pudice viuat. qõ no. gl. in. l. fideicõmiſſum. C. de fideicõmiſ. vbi vult ꝙ vxor relicta ſi incontinenter viuat ꝑdat legatũ ſibi factũ a marito. et aufert̃ ſibi tanq̃ꝫ ab idigna vel ex p̄ſumpta voluntate defuncti reuocat̃. qõ maxie ꝓcedit ſi vixit incõtinenter tp̄e vite mariti ip̄o ignorãte. ꝓ h̃ gl. no. in. l. ſororẽ. C. de his q̃. vt idig. Et pt inferri ꝑ h̃ ꝙ oẽs penas q̃s trãſiens ad ſc̃das nuptias infra annũ incurrit ꝙ et ip̄a ſimiliter qõ no. Sꝫ limita quo ad lucrũ ꝑdendũ. ꝟ non quo ad penã aliaꝫ incurrendam.

Vana gloria.

Vno modo dicit appetitũ dignitatis ꝛ excellẽcie. ꝛ ſic ẽ idẽ cũ ſupbia ꝛ ẽ capitale viciũ. qꝛ anim⁹ directe mouet̃ ad dignitatẽ et excellẽtiã appetendã. Alio mõ dicit appetitũ laudis. et ſic ẽ filia ſupbie. hec ex ſancto Bo. in. ij. di. xlij. q. ij.

¶ Utrum ſit mortale pctm̃. R̃n. ſm ꝙ colligo ex Alex. in ſc̃da ſc̃e. Et Tho. ſc̃da ſecũde. q. cxxxij. et He. de gan. in quol. j. q. xxiiij. ꝙ vana gloria de ſe non dicit aliquid quod ſit contra charitatẽ dei vl̾ ꝓximi. Attamen dupliciter poteſt cõtrariari charitati dei. Primo rõne rei ſup qua querit̃ laus vel gloriat̃. Et hoc mõ poteſt eſſe peccatum mortale tripliciter. Primo qñ gloriat̃ de re q̃ ẽ cõtra deũ. ſ. que ẽ mortalis peccati. d̾ q̃bus di in pſ. Quid gloriaris in malicia. Secus eſſet ſi gloriaret̃ de re peccati venialis ſolũ. quia ſic non eſſet mortalis vana gloria. Sc̃do ẽ mortale peccatũ qñ id de quo gloriatur p̄fert deo. ſicut ille de quo Ezechielis. xxviij. Eleuatum ẽ cor tuũ. dixiſti deus ego ſum. Iſtud euenire ſolet qñ hõ ꝓpter inanẽ gloriã p̄fert teſtimoniũ hominũ teſtimonio dei. puta ꝓpter gloriã humanã non ꝑdendam non confitet̃ deum vel fidem tp̄e debito. vel non vult p̄dicare vel dicere veritatẽ loco et tp̄e qñ tenet̃. Tercio ẽ pctm̃ mortale qñ ea q̃ ſunt ordiata ad gloriã dei. vt ſunt ſacra et ea q̃ ptinẽt ad fidẽ ſpẽ et charitatẽ. p̄ncipaliter facit ad gloriã ſuã. Unde dicit Aug. lib. j. de doc. xp̄iana. Ad fidẽ ſpem et charitatẽ tota militat di-